

TIPOLOGIA INVENTARULUI FUNERAR DIN MORMINTELE CULTURII BASARABI DE PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Inventarul funerar cuprinde rămășițele banchetului funerar, constând în diferite vase și oase, precum și resturile îmbrăcăminte, podoabele și armele decedatului, vetre portative, la care se adaugă diverse alte obiecte prezente ca inventar complementar. Pentru stabilirea trăsăturilor comune ale mormintelor culturii Basarabi de pe teritoriul României este necesară o analiză a principalelor tipuri de unelte, arme, obiecte de podoabă și vase ce constituie inventarul acestor morminte.

Uneltele constituie o primă categorie de obiecte întâlnite în morminte, nu foarte numeroasă, dar totuși prezentă. Principalele unelte ce pot fi întâlnite sunt cuțitele și cuțitașele de fier, pensetele, cuiele și cutele de piatră.

a. *Cuțitașe*. Cuțitașele din fier reprezintă o formă caracteristică. Ele au lama arcuită spre interior, arcuirea fiind mai mult sau mai puțin accentuată. Lungimea și lățimea lamei variază. Plăsele, probabil de lemn sau de os, se prindeau de lama mânerului prin nituri de fier. Cuțitașele erau lucrate cu ciocanul. S-au descoperit opt cuțitașe la Balta Verde, majoritatea în stare fragmentară, fiind foarte puternic atacate de rugină¹. În mormintele de la Gogoșu s-au găsit 12 cuțitașe și cuțite de fier, cu un singur tăiș și corpul puțin arcuit. Funcțiunea acestora trebuie să fi fost multiplă, întrucât ele apar deopotrivă în mormintele luptătorilor și în cele ale bărbaților necombatanți (în șapte cazuri). Dimensiunile lor variază, însă un exemplar păstrat în bună stare atinge o lungime de 0,257 m (pl. I/1), iar un altul de 0,167 m². Nici în necropola de la Basarabi cuțitele nu sunt prea numeroase: cinci exemplare în total, în stare fragmentară (pl. I/2-6). Dat fiind faptul că aici acestea nu au fost găsite decât în mormintele de luptători, Vl. Dumitrescu presupune că exemplarele cu lamă mai lungă (pl. I/2) serveau de asemenea și ca pumnale, având astfel o dublă funcție, de arme și de unelte. Întrucât nici una din piesele de la Basarabi nu era întreagă, e imposibil de precizat lungimea maximă a acestui tip, deși este cert că cele mai lungi puteau atinge o lungime de 30 cm³. O altă necropolă unde au fost descoperite cuțite sau fragmente de cuțite este cea de la Desa. Astfel, în tumulul I al necropolei, în M 3 au fost descoperite două fragmente de cuțit de fier (pl. I/11), iar în M5 un cuțit fragmentar din fier (pl. I/12), un fragment de cuțit din fier (pl. I/13) și un cuțit din fier (pl. I/14)⁴. În aceeași categorie se înscriu cuțitașele din fier cu limbă la mâner, descoperite în Banat la Svinița (pl. I/7) și Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. I/8)⁵.

b. *Pensete*. La Basarabi, în mormântul unic al tumulului V, a fost pus în evidență un obiect din fier, care ar putea să reprezinte o pensetă cu două brațe ce se lărgesc către vârf (pl. I/9). Cam la trei centimetri de extremitatea lor superioară era o panglică de bronz încolăcită de trei ori. Starea proastă de conservare nu permite mai multe considerații despre rolul obiectului, dar este posibil să fi fost vorba de o pensetă⁶.

c. *Cuie*. La Basarabi a fost descoperită o piesă de fier în tumulul IV, care seamănă, la prima vedere, cu un nasture, dar pare să fie mai degrabă capul unui cui mare, din care nu a mai rămas decât o mică parte (pl. I/10)⁷.

d. *Cuți de piatră*. În legătură cu ascuțirea uneltelor și mai ales a armelor de fier apare, în mormintele luptătorilor, cutea de gresie. La Balta Verde s-a descoperit un singur exemplar, de o formă dreptunghiulară, cu o perforație la capătul superior, pentru a fi atârnată, în tumulul II (pl.

¹ Berciu, Comșa 1956, p. 394.

² *Ibidem*, p. 457.

³ Dumitrescu 1968, p. 207-208.

⁴ CCA 2003, 72.

⁵ Gumă 1993, p. 231.

⁶ Dumitrescu 1968, p. 208.

⁷ *Ibidem*, p. 208.

I/15). O altă cute de piatră a fost descoperită în tumulul XXI din necropola de la Gogoșu (pl. I/16)⁸.

Arme. Întâlnite în mormintele luptătorilor, armele sunt realizate în general din fier. Din lăncile luptătorilor s-au păstrat vârful de lance din fier, diferite tipuri de săbii și verigile de fier folosite la atârănarea săbiilor. La Balta Verde există indicii și despre prezența unui car de luptă.

a. *Vârfuri de lance.* În categoria armelor, vârful de lance ocupă locul de frunte. La Balta Verde, în mormintele luptătorilor și în mod izolat, au fost găsite în total 24 vârful de lance. Cele mai mari ating lungimea de aproximativ 0,40 m (pl. II/1-2). Cele mai mici au o lungime care variază între 0,20-0,25 m. Multe dintre ele au fost puternic roase de rugină. Vârful propriu-zis are în general o formă elegantă, asemănătoare frunzei de salcie, fiind ascuțit cu grijă, ca și marginea. Formele greoaie sunt rare și denotă totuși o lipsă de îndemânare a meșteșugarului preistoric. Vârful de la Balta Verde are o secțiune lenticulară⁹, mai ușor de obținut decât cea rombică sau în mai multe dungii, cum este cazul la Gogoșu, aceasta fiind o particularitate a lor și în același timp un indiciu de vechime. La Gogoșu, vârful de lance apar în mormintele luptătorilor. În general, se așează lângă mort câte două lănci, rar câte una. În cele 11 morminte de luptători de la Gogoșu s-au descoperit 19 vârful de lance de fier, toate fiind lucrate după procedeul baterii cu ciocanul. Există vârful de lance cu secțiune rombică (pl. II/3-6), secțiune lenticulară (pl. II/7), secțiune hexagonală (pl. II/8), secțiune octogonală (pl. II/9) și secțiune dreptunghiulară (pl. II/10). Cele mai lungi vârful de lance de la Gogoșu trec de o jumătate de metru, iar cele mai mici au lungimea de 0,23-0,30 m. Vârful de lance de la Gogoșu au dimensiuni diferite, o secțiune centrală prin nervura mediană felurită și un aspect deosebit în ceea ce privește confecționarea lor și, probabil, au fost procurate pe calea schimburilor intertribale, din locuri diferite, unde lucrau meșteșugari feluriți¹⁰. În necropola de la Basarabi, vârful de lance sunt mai numeroase decât săbiile de fier, aici găsiindu-se 12 exemplare (pl. III), în general în foarte proastă stare. Întrucât au fost parțial distruse de rugină, puține exemplare se pretează la observații precise. Acestea seamănă mai mult cu cele de la Balta Verde decât cu cele de la Gogoșu¹¹. Vârful de lance au fost descoperite și în necropola de la Desa, în patru morminte (M2, M3, M5, M8) ale tumulului I. În M5 (dublu) al tumulului I au fost descoperite două vârful de lance din fier (pl. IV/3-4), iar în celelalte trei câte unul (pl. IV/1-2, 5), toate fiind depuse în zona capului¹². Menționăm și descoperirea în complexul 24 de la Hunedoara – „Grădina Castelului” a unui vârf de lance de fier, alături de fragmente ceramice Basarabi (pl. IV/7)¹³. O piesă interesantă este vârful de lance din fier descoperit în tumulul III de la Desa, îndoit ritual (pl. IV/6), probabil pentru ca decedatul să nu îl mai poată folosi în lumea de dincolo¹⁴.

b. *Săbii.* La Gogoșu, numărul săbiilor este foarte mic în raport cu lăncile, fiind descoperite două săbii. Primul exemplar (pl. V/1) are două tășuri și o formă elegantă, ușor arcuită, și o lungime de 0,528 m, pe când al doilea exemplar (pl. V/2) are lama dreaptă și o lungime de 0,383 m, inclusiv mânerul¹⁵. La Balta Verde s-au descoperit patru fragmente de lamă de sabie cu un singur tăș și un fragment cu două tășuri. Cea mai obișnuită este sabia cu tăș. Ea este înrudită cu pumnalul în forma literei „T”, de care se deosebește prin lungimea lamei, prin lățimea acesteia și lipsa mânerului în formă de „T”¹⁶. În necropola de la Basarabi s-a descoperit un exemplar (pl. V/3) de peste 50 cm lungime, cu lama mai lată și secțiune triunghiulară. Sabia propriu-zisă forma o singură piesă cu lama, având forma unui vierme de mătase alungit, puțin mai drept în partea sa

⁸ Berciu, Comșa 1956, p. 395; 457.

⁹ *Ibidem*, p. 394 - 395.

¹⁰ Berciu, Comșa 1956, p. 457 - 458.

¹¹ Dumitrescu 1968, p. 204-207.

¹² *CCA* 2003, 72.

¹³ *Ibidem*, 88.

¹⁴ *Ibidem*, 67.

¹⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 457.

¹⁶ *Ibidem*, p. 395.

superioară. Plăcuțe de fier acopereau sabia, fixate prin nituri puternice. Forma exactă a pumnalului și a plăcilor sale rămâne necunoscută¹⁷.

Tot în această categorie pot fi încadrate și *pumnalele cu mânerul în formă de T*. Forma caracteristică a pumnalelor este aceea a pumnalului cu un tăiș și mâner, având o bară perpendiculară pe lamă. La Balta Verde au fost descoperite patru exemplare bine caracterizate (pl. V/4-8) și opt fragmente care nu pot fi atribuite cert acestui tip de pumnale, dar având în vedere că această formă este cea mai frecventă în mormintele de la Balta Verde, s-a presupus că și cele opt fragmente aparțin tot tipului de pumnal cu tăiș și mâner în formă de „T”¹⁸. La Basarabi, majoritatea săbiilor scoase la suprafață sunt din acest tip, având lama ușor curbată, un singur tăiș și mânerul în formă de „T” (pl. V/9-12)¹⁹.

c. *Verigile de fier*. În legătură cu săbiile stau verigile de fier închise, care serveau la atârnarea săbiilor. La Gogoșu s-au descoperit cinci asemenea verigi. Diametrul lor variază între 0,042-0,06 m și sunt lucrate din bară de fier, prin ciocănire²⁰.

d. *Car de luptă*. La Balta Verde s-au descoperit, într-un tumul, două fragmente de șină de fier, cu urme de nituri (pl. VI/1), iar în alt tumul un alt fragment de șină. S-a emis părerea că aceste fragmente de șină stau în legătură cu un car de luptă tras de cai. Această ipoteză este susținută mai ales de faptul că în același tumul s-au găsit piese de harnașament și zăbale de bronz. Zăbalele de bronz au o formă caracteristică (pl. VI/2). Aplicele de bronz în formă de disc ajurate serveau la încrucișarea inelelor hățurilor și hamului calului, jucând în același timp și rolul de podoabă (pl. VI/3-5). În afară de aceste patru exemplare, tot în tumulul II s-a mai găsit o altă aplică, de un tip mai evoluat (pl. VI/6) și aplica în formă de „V”, (pl. VI/7); tot acolo au apărut și două garnituri de bronz dreptunghiulare, care se fixau la capetele curelelor. În același tumul s-au găsit bilele de fier care erau așezate pe muștiucul zăbalei. Se consideră astfel că în tumulul II al necropolei de la Balta Verde apar armele luptătorului și piesele calului de la carul de luptă²¹.

Podoabele. Sunt numeroase și variază ca tipuri. Ele cuprind mai multe grupe care, la rândul lor, se subîmpart în alte grupe mai mici. Menționăm fibulele de diverse tipuri și dimensiuni, brățările de bronz sau fier, colierele torsadate (*torques*), brățările plurispiralice de sârmă de bronz (*saltaleoni*), verigile de picioare, nasturii de bronz, perlele de sticlă, aplicele, pandantivii și cerceii.

a. *Fibule*. Fibulele sunt lucrate din bronz și fier sau în unele cazuri din fier placat cu bronz.

O primă categorie a fibulelor de bronz o formează *fibulele în formă de ochelari*. Se cunosc trei exemplare din necropola de la Balta Verde, dintre care două au fost descoperite în același mormânt și reprezintă tipul de fibule-ochelari grele, lucrate din bronz cu deosebită grijă și pricepere (pl. VI/8), iar ultima a fost descoperită în alt mormânt și este deformată (pl. VI/9). Cele două spirale ale fibulelor ochelari se leagă între ele printr-o răsucire în forma numărului opt. Pe partea opusă a celor două fibule mari s-au adăugat arcul și întreg dispozitivul de fixat al fibulei, lucrate din fier²².

O altă categorie o reprezintă *fibulele cu placa în formă de scut beotic sau de tip Glasinac*. Un exemplar din bronz cu scutul beotic mult scobit (pl. VI/10), iar un altul cu scut beotic mai prelung (pl. VI/11) au fost descoperite la Balta Verde. O altă fibulă cu scut beotic (pl. VI/12) a fost descoperită pe teritoriului satului Balta Verde, dar aparține de fapt complexului necropolei de la Gogoșu. Tot la Gogoșu au fost descoperite alte două fibule de acest tip (pl. VI/13-14)²³. Dintre fibulele de bronz descoperite la Basarabi, una singură este întreagă, cu excepția agrafei care s-a rupt, aceasta aparținând tipului cu resort bilateral și scut beotic, zis și de tip Glasinac (pl. VI/15). După cum a subliniat Al. Vulpe, această fibulă apare aici în forma sa cea mai veche, asemănătoare cu cele descoperite la Perachova, asociată ceramicii proto-corintiene, fapt care ar indica ca datare

¹⁷ Dumitrescu 1968, p. 202-204.

¹⁸ Berciu, Comșa 1956, p. 395.

¹⁹ Dumitrescu 1968, p. 201-203.

²⁰ Berciu, Comșa 1956, p. 457.

²¹ *Ibidem*, p. 395.

²² *Ibidem*, p. 396.

²³ *Ibidem*, p. 396; 459.

a doua jumătate a secolului al VII-lea a. Chr.²⁴. O astfel de fibulă a apărut și la Desa, în inventarul unui mormânt din tumulul III (pl. VI/16)²⁵. De asemenea, la Ostrovul Corbului – „Cliuci”, într-un mormânt de înhumăție a fost descoperită o fibulă fragmentară din bronz cu port-agrafă în formă de scut beotic, ornamentată cu linii adâncite (pl. VI/17)²⁶.

O altă categorie o reprezintă fibulele din fier cu arcul acoperit cu o foiță de bronz, fibule ce fac parte din categoria zisă „de tip Vace” (*Watsch*), foarte frecvente în zona illiră. În cazul necropolei de la Basarabi s-au păstrat la aceste fibule doar arcurile (pl. VII/1-6) și într-un singur caz și unul dintre resorturi. Toate exemplarele sunt decorate cu creștături sau creste paralele, greu vizibile câteodată, care se aseamănă cu dungile unui vierme (pl. VII/5). La extremitățile sale, arcul se prezintă ca o bară în secțiune pătrată, mai groasă în partea sa centrală. Au fost descoperite mai multe exemplare în necropola de la Balta Verde, dar unul singur la Gogoșu. Cum fierul este metalul care rezistă cel mai puțin la umezeală, partea de fier a fibulelor de la Balta Verde s-a distrus complet, păstrându-se numai corpul fibulei, cu învelișul său de bronz (pl. VIII/1-17). Numai două exemplare din această categorie s-au păstrat într-o stare mai bună. O fibulă (pl. VIII/17) a fost găsită în mantaua unui tumul și are un dublu resort, iar într-o parte a rămas o mică porțiune din placă, a cărei formă pare a fi fost asemănătoare scutului beotic. A doua fibulă (pl. VIII/16) este de dimensiuni mai mici decât precedenta, are dublu resort și păstrează de asemenea o porțiune din placa piciorului fibulei, care indică și ea o formă de scut beotic²⁷. Acestui tip, denumit și Gabrovec 5c, îi aparțin probabil cele două exemplare de la Svinița – „Piatra Ilișovei” (pl. VII/7-8) și cele trei scoase la iveală în necropola de la Moldova Veche – „Ostrov/Groblija” (pl. VII/9-12)²⁸. La acestea se adaugă fibulele descoperite în tumulul I de la Desa, fiind vorba de două exemplare descoperite în mormântul dublu 5 (pl. VII/13-14) și un exemplar descoperit în mormântul 10 (pl. VII/15)²⁹.

Din categoria fibulelor cu placă triunghiulară și două resorturi fac parte șase exemplare de la Gogoșu (pl. IX/1-4), un exemplar de la Balta Verde. (pl. IX/5) și încă două de la Basarabi (pl. IX/6-7). Un alt exemplar de la Basarabi are arcul tot în secțiune romboidală, dar a pierdut complet unul dintre resorturi și placa port-agrafă (pl. IX/8), aparținând probabil aceluiași tip³⁰.

Se mai întâlnesc și fibule cu un singur resort și placa dreptunghiulară, prevăzută cu un buton pe un colț, la Gogoșu fiind descoperite șapte astfel de exemplare (pl. IX/9-14). Tot la Gogoșu au fost descoperite două fibule așa zise de tip „*a navicella*”, care sunt foarte rare în regiunile noastre, dar abundă în Italia (pl. IX/15-16)³¹. La Iaz – „Dâmb” a fost descoperită o fibulă ce se circumscrie fibulelor de tip Gabrovec 5c (cu 3-4 nodozități pe arc), o variantă a fibulelor de tip Vace. Este un exemplar fragmentar din fier placat cu bronz și are patru nodozități mari pe arc (pl. IX/17)³².

O altă categorie o formează *fibulele lucrate în întregime din fier*. La Balta Verde s-au descoperit 10 fibule de fier, dintre care patru sunt caracteristice tipului cu placă în forma scutului beotic, dar cu scobitură prelungă, așa încât placa este mai înaltă și mai îngustă decât la fibulele din bronz de același tip (pl. X/1-4). Toate aceste fibule au resort dublu. Una dintre ele (pl. X/1) s-a rupt și a fost reparată printr-un buton de bronz, care a fost sudat pe fier. Șase exemplare sunt într-o stare proastă de conservare (pl. X/5-6). Fibulele din fier au fost lucrate din bară de fier, prin ciocănire și majoritatea au corpul în secțiune rombică³³. Dintre fibulele descoperite la Gogoșu, una singură este de fier, iar din cauza stării proaste de conservare nu i s-a putut determina tipul. Dintre

²⁴ Dumitrescu 1968, p. 211-213.

²⁵ CCA 2004, 67.

²⁶ Moscalu 1990, p. 117-123.

²⁷ Berciu, Comșa 1956, p. 397.

²⁸ Gumă 1993, p. 228.

²⁹ CCA 2004, 67.

³⁰ Berciu, Comșa 1956, p. 397, 459; Dumitrescu 1968, p. 214.

³¹ Berciu, Comșa 1956, p. 459.

³² Gumă 1993, p. 227.

³³ Berciu, Comșa 1956, p. 397.

fibulele de fier de la Basarabi, una s-a pierdut după ce a fost desenată în 1945 (pl. X/7), o alta este ruptă în mai multe fragmente (pl. X/8), iar din ultima nu se conservă decât un fragment din arc. Aceste trei exemplare aparțin tipului cu resort bilateral, fiind asemănătoare cu exemplare menționate de la Balta Verde³⁴. Fibule lucrate în întregime din fier, cu două resorturi, au fost consemnate și la Iaz și Svinița. Fragmentele de la Iaz – „Dâmb” aparțin unei piese cu secțiunea ovală sau rotundă și port-agrafa triunghiulară (pl. X/9-12), iar exemplarul de la Svinița (pl. X/13), de dimensiuni relativ mari, are arcul mai bine păstrat, rombic sau pătrat în secțiune și îi lipsește port-agrafa³⁵.

S-a constatat la Gogoșu că fibulele se întâlnesc în majoritatea lor în morminte de femei, dar unele apar și în mormintele luptătorilor. Spre exemplu, din cele 27 de exemplare descoperite la Gogoșu, șase s-au găsit în morminte de luptători; într-unul dintre mormintele de luptători au fost găsite chiar două fibule³⁶.

b. *Brățări*. Brățările au fost lucrate din bronz și fier. Se deosebesc brățări cu secțiunea plan-convexă și brățări cu secțiunea rotundă. În necropola de la Gogoșu au fost descoperite 10 brățări, toate lucrate din bronz, numărul lor fiind mai mic decât cel al fibulelor sau armelor. La Balta Verde s-au găsit 27 brățări din bronz și patru din fier.

O grupă distinctă o constituie brățările care au fost făcute dintr-o bară de bronz cu secțiunea plan-convexă, apropiată ca formă de litera „D” și cu un diametru relativ mic. Se cunosc 11 astfel de piese la Balta Verde (pl. XI/1-11), aceasta fiind forma cea mai caracteristică a brățărilor în mormintele tumulare de aici. La Gogoșu au fost descoperite doar două brățări cu secțiunea plan-convexă, numărul lor atingând doar 20% față de numărul total (pl. XI/12)³⁷. Acest tip apare și în necropola de la Basarabi, brățările de bronz fiind aici numeroase (pl. XI/13-22)³⁸.

Alte descoperiri provin de la Iaz (pl. XII/1-13), Svinița (pl. XII/14, XIII/1-7), cât și din necropola de la Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. XII/15-21). Acestea au în general capetele petrecute și sunt lipsite de decor³⁹. Câteva resturi dintr-o brățară, în stare fragmentară, cu secțiune plan-convexă au fost descoperite în mormântul de incinerare de la Cerneți (pl. XIII/8)⁴⁰.

O altă grupă de brățări este formată din piese confecționate din sârmă de bronz cu secțiunea rotundă. Se cunosc exemplarele de la Balta Verde (pl. XIII/9-10), Gogoșu (pl. XIII/11-13)⁴¹, iar la Desa a fost descoperit un fragment de brățară în tumulul III (pl. XIII/14)⁴². Se mai întâlnesc și brățări cu secțiunea triunghiulară, cum sunt fragmentele descoperite la Desa (pl. XIII/15), ce fac parte din inventarul M3 din tumulul I⁴³, dar și cu secțiunea trapezoidală, cum este fragmentul descoperit la Cerneți (pl. XIII/16)⁴⁴.

Se cunosc și brățări realizate din bară de fier, la Balta Verde fiind descoperite cinci brățări de fier, și ele cu două variante: o variantă cuprinde brățări închise (pl. XIII/17-18), iar cealaltă cuprinde brățări cu capetele subțiate și petrecute unul peste altul. Ele sunt făcute din bară de fier cu secțiunea rotundă (pl. XIII/19) sau dreptunghiulară (pl. XIII/17-18)⁴⁵.

c. *Coliere torsadate („torques”)*. Astfel de coliere cu corpul torsionat și capetele răscucite, care au constituit o formă caracteristică pentru prima epocă a fierului, au fost găsite la Balta Verde (pl. XIII/20)⁴⁶ și la Iaz (pl. XIII/21)⁴⁷.

³⁴ Dumitrescu 1968, p. 214-215.

³⁵ Gumă 1993, p. 228.

³⁶ Berciu, Comșa 1956, p. 459.

³⁷ *Ibidem*, p. 397, 459.

³⁸ Dumitrescu 1968, p. 209-211.

³⁹ Gumă 1993, p. 230.

⁴⁰ Crăciunescu 1996, p. 79.

⁴¹ Berciu, Comșa 1956, p. 397; 459.

⁴² *CCA* 2004, 67.

⁴³ *Ibidem*, 72.

⁴⁴ Crăciunescu 1996, p. 79.

⁴⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 398.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 399.

⁴⁷ Gumă 1993, p. 230.

d. *Saltaleoni* Cunoscută sub denumirea de *saltaleoni*, podoabele plurispiralice din sârmă subțire sunt descoperite în special în mormintele civililor (bărbați și femei). La Gogoșu s-au descoperit șase fragmente mai mari de *saltaleoni* (pl. XIV/1-5), iar la Balta Verde au apărut în cinci morminte⁴⁸. La Basarabi s-a constatat că aceste *saltaleoni*, de câte ori sunt descoperite *in situ*, ele se găsesc aproape de gâtul mortului sau de bărbia sa, găsindu-se în morminte lipsite de arme și atribuite ipotetic femeilor (pl. XIV/6-7)⁴⁹. Asemenea podoabe mai apar la Desa (pl. XIV/8)⁵⁰, în necropola de la Moldova Veche – „Ostrov”, fiind descoperite în tumulii V și VI mai multe bucăți (pl. XIV/9-21)⁵¹.

e. *Inele de buclă*. Inelele de buclă confecționate din sârmă de bronz cu o buclă în formă de dublu val la capăt, având o răsucire spirală, prinse în două lanțuri a câte patru bucăți fiecare, au fost menționate ca inventar aparținând unui mormânt de femeie descoperit la Deva – „Viile Noi”⁵².

f. *Verigi de picioare*. O categorie aparte de podoabe o constituie verigile de bronz și de fier descoperite pe picioarele morților. La Balta Verde s-au descoperit nouă verigi de bronz și nouă de fier, existând cazuri în care același defunct purta verigi din ambele metale. Verigile de bronz aveau secțiunea plan-convexă, asemănătoare literei „D” (pl. XV/2-3), iar cele de fier secțiunea ovală, fiind închise și având o formă eliptică (pl. XV/1). Ca și la brățări, se deosebesc verigi închise, cu capetele petrecute și verigi deschise⁵³.

Fiind de aceeași formă ca și brățările, dar ușor mai late și cu capetele puțin distanțate, verigile de picior sunt reprezentate în Banat prin exemplarele descoperite în necropola de la Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” și sunt lucrate atât din bronz (pl. XV/4-8), cât și din fier (pl. XV/5-12)⁵⁴. Asemenea verigi de picioare, de astă dată de fier, au fost descoperite la Basarabi, doar în mormântul unic din tumulul V. Fiind în număr de opt (pl. XV/13-16), au fost puternic corodate de rugină. Exemplarul cel mai bine conservat pare să fi avut secțiunea rotundă, iar celelalte secțiunea pentagonală⁵⁵.

g. *Brățări plurispiralate*. Înscriindu-se în categoria brățărilor de bronz, cele plurispiralate se remarcă prin faptul că au de la două la zece spirale, fiind realizate dintr-o singură bară de bronz. Există brățări realizate din sârmă subțire de bronz, dar și unele realizate din sârmă mai rezistentă. Unele brățări subțiri puteau juca o funcție dublă, fiind folosite atât ca brățări, dar și pentru a prinde hainele într-un mănunchi, după cum ar sugera faptul că astfel de brățări au fost descoperite pe umărul defunctului, un caz fiind cel al mormântului 2 din tumulul VIII al necropolei de la Balta Verde (pl. XV/17). Brățări plurispiralate de bronz s-au descoperit la Balta Verde (pl. XV/17-19)⁵⁶, Basarabi (pl. XVI/1-5)⁵⁷, Desa (pl. XVI/6-8)⁵⁸, Hunedoara – „Grădina Castelului” (pl. XVI/9)⁵⁹, Svișița (pl. XVI/10) și Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. XVI/11)⁶⁰.

h. *Nasturi de bronz*. Nasturii de bronz sunt numeroși în mormintele culturii Basarabi. Diferă între ei atât ca formă, cât și ca mărime, fiind turnați din bronz. La Balta Verde au fost deosebite trei feluri de nasturi, partea lor superioară.

O primă categorie o formează nasturii care au partea superioară în formă de calotă, iar pe partea concavă au o urechiușă prin care se prindeau în haine. S-au descoperit astfel de exemplare

⁴⁸ Berciu, Comșa 1956, p. 398, 459.

⁴⁹ Dumitrescu 1968, p. 215-216.

⁵⁰ CCA 2004, 67.

⁵¹ Gumă 1993, p. 222.

⁵² Andrișoiu 1975, p. 396.

⁵³ Berciu, Comșa 1956, p. 398.

⁵⁴ Gumă 1993, p. 230.

⁵⁵ Dumitrescu 1968, p. 211.

⁵⁶ Berciu, Comșa 1956, p. 398.

⁵⁷ Dumitrescu 1968, p. 211.

⁵⁸ CCA 2004, 67.

⁵⁹ *Ibidem*, 88.

⁶⁰ Gumă 1993, p. 222, 230.

la Balta Verde (pl. XVII/1-3) și Basarabi (pl. XVII/4-7)⁶¹. Aici menționăm și nasturii cu calota ușor bombată de la Moldova Veche (pl. XVII/8), nasturele cu calotă semisferică ajurată de la Svinița (pl. XVII/25)⁶² și trei nasturi descoperiți la Cerneți (pl. XVII/ 22-24)⁶³. Același tip de nasture este prezent și la Desa, într-un număr relativ mare, în mormântul 1 din tumulul I și mormintele 1 și 2 din tumulul II (pl. XVII/9-21)⁶⁴.

O a doua categorie de nasturi au partea superioară dreaptă sau marginile răsfrânte în jos. Aici se încadrează nasturii descoperiți la Balta Verde (pl. XVII/26-28). O a treia categorie de nasturași o constituie exemplarele cu suprafața superioară trilobată, astfel de piese fiind descoperite tot la Balta Verde⁶⁵.

i. *Perle de sticlă*. Perlele de sticlă sau de caolin au fost descoperite în necropole, însă numărul lor este mic comparativ cu al celorlalte descoperiri. La Balta Verde au fost descoperite patru mărgelile de sticlă, dintre care trei exemplare au o formă ovală și culoare uniformă (pl. XVIII/1-3), iar un exemplar are culoarea albastră și cercuri galbene (pl. XVIII/4). La Gogoșu s-au descoperit numai două perle de sticlă, una într-un mormânt de femeie, iar alta într-un mormânt de incinerare (pl. XVIII/5-6). La Basarabi s-a descoperit o perlă de caolin, aproape semisferică și cu un diametru de 1 cm (pl. XVIII/7)⁶⁶, iar o altă descoperire e publicată de la Moldova Veche (pl. XVIII/8-9)⁶⁷.

j. *Aplique*. În mormintele culturii Basarabi au fost întâlnite aplice de bronz sau fier care stau în legătură cu îmbrăcămintea. Dintre aplicele descoperite la Balta Verde, 11 sunt de bronz și au forma numărului opt culcat, la mijloc cu o placă dreptunghiulară ornamentată (pl. XVIII/10-11). Sistemul de fixare al acestor aplice constă dintr-o urechiușă făcută din bandă cu secțiunea dreptunghiulară.

Altă grupă de aplice ajurate sunt rotunde, au tortiță și urechiușă, prin intermediul cărora se fixau. Exemplare s-au găsit la Balta Verde (pl. XVIII/12)⁶⁸ și la Ostrovul Corbului – „Cliuci” (pl. XVIII/13)⁶⁹. La Balta Verde s-a descoperit și o aplică de fier, de formă pătrată, cu patru brațe rezultate din tăierea deschizăturilor. Trei colțuri ale aplicii s-au rupt, iar ea se fixa printr-o urechiușă (pl. XVIII/14).

Tot la Balta Verde a mai fost descoperită o aplică de forma unui nasture mai mare, ce are partea superioară în formă de calotă, dar sistemul de fixare nu este prin urechiușă, ci printr-un cui, care se îndoaie ca să se fixeze mai bine. A fost foarte probabil aplicat pe curea. Tot în categoria aplicelor trebuie amintite și plăcile din placă subțire de bronz, descoperite la Balta Verde, ce serveau drept garnituri de îmbrăcămintea și se întrebunțau mai ales pe centură sau pe alte obiecte de piele (pl. XVIII/15-16)⁷⁰.

k. *Pandantive*. Se cunosc mai multe tipuri de pandantive. Amintim pandantivul de formă globulară de Balta Verde (pl. XVIII/17), un pandantiv de bronz, rotund și cu „bare” în formă de raze (pl. XVIII/18) de la Gogoșu⁷¹, un fragment de pandantiv din bronz la Desa, în mormântul 7 din tumulul I (pl. XVIII/19)⁷². La acestea se adaugă pandantivele din canini de animale, cum sunt cele de la Balta Verde, lucrate din colți de mistreț (pl. XVIII/20-21) și un pandantiv lucrat dintr-un canin de animal găsit în complexul 23 din punctul Hunedoara – „Grădina Castelului”⁷³.

⁶¹ Berciu, Comșa 1956, p. 398; Dumitrescu 1968, p. 216-217.

⁶² Gumă 1993, p. 231.

⁶³ Crăciunescu 1996, p. 79.

⁶⁴ CCA 2004, 67.

⁶⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 398.

⁶⁶ Berciu, Comșa 1956, p. 398, 459; Dumitrescu 1968, p. 217.

⁶⁷ Gumă 1993, p. 231.

⁶⁸ Berciu, Comșa 1956, p. 398-399.

⁶⁹ Moscalu 1990, p. 117-123.

⁷⁰ Berciu, Comșa 1956, p. 398-399.

⁷¹ *Ibidem*, p. 399, 459.

⁷² CCA 2003, 72.

⁷³ *Ibidem*, 88.

1. *Cersei*. Menționăm aici un cercel descoperit în necropola de la Basarabi, tăiat dintr-o placă de bronz (pl. XVIII/22)⁷⁴ și altul descoperit în mormântul de la Ostrovul Corbului – „Cliuci” (pl. XVIII/23)⁷⁵. De menționat sunt și protomele ornitomorfe din bronz prezente în inventarul funerar al tumulului V de la Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. XVIII/24-25), trei dintre acestea fiind atașate printr-o verigă de sârmă unei fibule de fier și cămașă din bronz de tip Gabrovec 5c, o poziție similară putând fi presupusă și pentru alt grupaj de trei protome asemănătoare⁷⁶. O piesă deosebită este o diademă placată cu aur descoperită în mormântul de incinerare de la Izvoru Bârzii, menționată de Al. Vulpe, care publică și o fotografie a piesei, fără alte detalii (pl. XVIII/26)⁷⁷.

Ceramica. Cea mai numeroasă categorie a ceramicii o formează străchinile, acestea fiind cele mai obișnuite vase funerare. În ele se depuneau mâncărurile, în cazul mormintelor de inhumație fiind așezate între genunchi sau între labele picioarelor mortului. Au fost descoperite mai multe tipuri de străchini.

Străchinile din tipul cu buza invazată au corpul în formă de calotă și o bază largă, deseori profilată. Buza nu este decât ușor curbată spre interior, în general, dar uneori curbura este mai pronunțată. Asemenea străchini au fost descoperite în necropola de la Basarabi (pl. XIX/1-5)⁷⁸, în mormântul de incinerare de la Blejești (pl. XIX/6)⁷⁹, în M1 din tumulul II de la Desa (pl. XIX/7)⁸⁰, în mormântul de incinerare de la Izvorul Dulce⁸¹, într-un tumul de la Puținei (pl. XIX/8)⁸², la Ostrovul Mare – „Prundu Deului” (pl. XIX/9)⁸³, în cenotaful de la Alba Iulia – Pâclișa⁸⁴, în necropola de la Balta Verde (pl. XIX/10-11)⁸⁵, în cele două morminte de la Chendu (pl. XIX/14)⁸⁶, în tumulul de la Iaz – „Dâmb”⁸⁷, în necropola de la Gogoșu⁸⁸, la Hunedoara – „Grădina Castelului” (pl. XIX/12)⁸⁹, la Svinița – „Piatra Ilșovei” (pl. XIX/13)⁹⁰, la Moldova Veche – „Ostrov/Groblia”⁹¹ și la Berzasca – „Stația de pompare I.F.E.T.”⁹². Tot în această categorie menționăm o buză de castron descoperită în tumulul de la Caransebeș - Balta Sărată⁹³ și castroanele de la Desa, cu o formă asemănătoare⁹⁴. În repertoriul formelor ceramice din mormintele Basarabi, categoria străchinilor cu buza invazată este cea mai numeroasă, vase de acest tip fiind prezente în cantitate mai mare sau mai mică într-un număr mare de morminte Basarabi.

Un al doilea tip de străchină, mai puțin numeros decât primul, este reprezentat de *strachina cu buza răsfrântă la exterior*. Amintim strachina de la Desa din M 5 al tumulului I (pl. XX/1)⁹⁵, strachina din cenotaful de la Alba Iulia – Pâclișa (pl. XX/2)⁹⁶ sau fragmentul de străchină de la

⁷⁴ Dumitrescu 1968, p. 216.

⁷⁵ Moscalu 1990, p. 117-123.

⁷⁶ Gumă 1993, p. 231.

⁷⁷ Crăciunescu 1995, p. 141; Vulpe 1970, p. 184; 1986, p. 59.

⁷⁸ Dumitrescu 1968, p. 218-220.

⁷⁹ Berciu 1956, p. 554 și urm.

⁸⁰ CCA 2003, 72.

⁸¹ Constantinescu 1978, p. 123; Vulpe 1986, p. 59.

⁸² Crăciunescu 1996, p. 82.

⁸³ Stângă 1980, p. 117-120.

⁸⁴ Ciugudean, Dragotă 2001, p. 270-273.

⁸⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 396.

⁸⁶ Vasiliev, Zrinyi 1987, p. 91-113.

⁸⁷ Gumă 1993, p. 226.

⁸⁸ Berciu, Comșa 1956, p. 458.

⁸⁹ CCA 2004, 88.

⁹⁰ Gumă 1983, p. 71.

⁹¹ *Ibidem*, p. 220-223.

⁹² *Ibidem*, p. 68.

⁹³ Rogozea 1983, p. 142.

⁹⁴ CCA 2003, 72; CCA 2004, 67.

⁹⁵ *Ibidem*, 72.

⁹⁶ Ciugudean, Dragotă 2001, p. 270-273.

Moldova Veche (pl. XX/3) unde au fost descoperite și mai multe fragmente dintr-o altă strachină de acest tip, spartă ritual în tumulul V (pl. XX/11)⁹⁷. Mai multe străchini de acest tip au fost descoperite în necropola de la Basarabi (pl. XX/5-10)⁹⁸, iar la Blejești a fost descoperită o strachină funerară cu un foarte frumos decor (pl. XX/12)⁹⁹.

Se adaugă la acestea și un exemplar din tipul străchinii cu picior, descoperit în necropola de la Basarabi (pl. XX/4). Acest tip se deosebește de fructiere prin lungimea piciorului vasului, în acest caz mai scurt decât la fructiere.

Ceștile cu toarta supraînălțată reprezintă o categorie relativ numeroasă, fiind, spre exemplu, în necropola de la Basarabi, genul de vase cel mai des descoperit după străchini (pl. XXI/1,2,4). Rolul lor în mobilierul și în ofrandele funerare pare să fi fost de mai mică importanță, pentru că nu s-a putut recunoaște în morminte un loc care să le fie special destinat¹⁰⁰. O astfel de ceșcuță cu toartă supraînălțată a fost descoperită la în mormântul de la Blejești (pl. XXI/3)¹⁰¹, iar alte exemplare în necropolele de la Balta Verde și Gogoșu¹⁰², Ostrovu Mare – „Botul Piscului” (pl. XXI/5)¹⁰³, Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. XXI/6)¹⁰⁴, Cerneți¹⁰⁵, Desa (pl. XXI/8-9)¹⁰⁶, Gogoșu¹⁰⁷. În Transilvania, astfel de cești sau căni s-au descoperit în cenotaful de la Iernut (pl. XXI/7)¹⁰⁸, în mormântul nr. 1 și nr. 2 de la Chendu¹⁰⁹ și în cenotaful de la Alba Iulia – „Lumea Nouă” (pl. XXI/10)¹¹⁰.

Cănille, mai mari decât ceștile, sunt și ele frecvente în mormintele culturii Basarabi. Întâlnim diverse tipuri de căni la Hunedoara – „Grădina Castelului” (pl. XXI/11)¹¹¹, în mormântul de înmușcare de la Matca (pl. XXI/12)¹¹², în necropola de la Moldova Veche¹¹³, în tumulul de la Bujoru¹¹⁴ etc.

Un tip aparte îl reprezintă *fructierele cu picior înalt*. Astfel de vase au fost descoperite tot în necropola de la Basarabi, deosebindu-se două tipuri. Fructiera propriu-zisă reprezintă cel mai mare vas descoperit la Basarabi, în mormântul 5 al tumulului IV, compus dintr-o strachină largă cu buza evazată oblic, la baza căreia a fost fixat un picior înalt (pl. XXI/14). Alte două exemplare reprezintă suporturi, căci ele nu au servit niciodată ca recipiente, pentru că fundul părții superioare a „străchinii” este străpuns de un orificiu vertical care se continuă pe toată lungimea piciorului (pl. XXI/13,15). Aceste vase nu sunt atestate nici la Balta Verde, nici la Gogoșu.

În repertoriul formelor ceramice din mormintele culturii Basarabi se întâlnesc și *cești cu două torți*, cum sunt cele de la Basarabi (pl. XXII/1-2)¹¹⁵ sau Gogoșu. Alte forme întâlnite sunt *cupa de mici proporții*, care are o formă larg deschisă și un profil elegant, așa cum e cea de la Balta Verde (pl. XXII/3).

O altă categorie o reprezintă *vasele de tip borcan* sau sac, de diferite mărimi, folosite și ca urne funerare. La Gogoșu au fost descoperite șapte urne în formă de clopot, ce stau în legătură cu mormintele de incinerare, majoritatea fiind în stare fragmentară, decorul unora dintre exemplare

⁹⁷ Gumă 1993, p. 220-223.

⁹⁸ Dumitrescu 1968, p. 220-224.

⁹⁹ Berciu 1956, p. 554 și urm.

¹⁰⁰ Dumitrescu 1968, p. 223.

¹⁰¹ Berciu 1956, p. 554 și urm.

¹⁰² Berciu, Comșa 1956, p. 396, 458.

¹⁰³ Crăciunescu 1996, p. 82.

¹⁰⁴ Gumă 1993, p. 220-223.

¹⁰⁵ Crăciunescu 1996, p. 79.

¹⁰⁶ CCA 2004, 67.

¹⁰⁷ Berciu, Comșa 1956, p. 458.

¹⁰⁸ Vulpe 1986, p. 58-59.

¹⁰⁹ Vasiliev, Zrinyi 1987, p. 91-98; 119-113.

¹¹⁰ Ciugudean 1976, p. 13-14.

¹¹¹ CCA 2004, 88.

¹¹² Brudiu 1985, p. 32

¹¹³ Gumă 1993, p. 220-223.

¹¹⁴ Moscalu, Beda 1988, p. 23.

¹¹⁵ Dumitrescu 1968, p. 229-230.

constând în brâuri alveolate. Asemenea vase sunt menționate la Hunedoara – „Grădina Castelului” (pl. XXII/5)¹¹⁶, iar la Iernut – „Bedee” a fost descoperită izolat o asemenea urnă cinerară conținând oase arse și pământ cenușos (pl. XXII/6)¹¹⁷. Trei astfel de vase de tip borcan au fost descoperite la București – Ciurelu¹¹⁸, câteva fragmente la Moldova Veche – „Ostrov/Groblia” (pl. XXII/8)¹¹⁹, la Berzasca – „Stația de pompare I.F.E.T.”, la Svinița – „Piatra Ilișovei”¹²⁰, în cenotaful de la Alba Iulia – Pâclișa¹²¹. Vase întregi de acest tip au apărut în Transilvania la Alba Iulia – „Lumea Nouă” (pl. XXII/4)¹²², la Chendu în primul mormânt. Tot la Chendu apare și un tip de vas de formă bitronconică, masiv, cu corpul și gura foarte largă și buza ușor evazată¹²³, două vase de același tip fiind întâlnite și la București – Ciurelu (pl. XXII/7)¹²⁴. Menționăm aici și un alt tip de vas, cu corpul aproape sferic, gura evazată, fundul drept și fără ornamente, descoperit în mormântul de la Matca¹²⁵.

Un alt tip specific îl constituie *vasele pântecoase cu gâtul înalt*, arcuit și buza răsfrântă la exterior, *de tip „urnă”*, care sunt de dimensiuni diverse, mergând de la exemplare foarte mari până la cele miniaturizate. Unele sunt bogat ornamentate, în timp ce altele sunt lipsite de decor. Ornamentele sunt plasate în special pe zonele cele mai vizibile ale vaselor, respectiv pe fața interioară a buzei, pe gât și umăr, precum și în zona diametrului maxim al acestora. Toate vasele din această categorie au fundul drept. De regulă, acest tip nu e prevăzut cu toarte, dar apar mici proeminențe conice pe umăr sau sub diametrul maxim¹²⁶. Asemenea vase cu decor tipic Basarabi sunt cele din cenotaful de la Iernut (pl. XXII/9)¹²⁷, dar se întâlnesc fragmente și la Berzasca – „Stația de pompare I.F.E.T.” și Svinița – „Piatra Ilișovei”¹²⁸. Vase decorate cu caneluri și brâuri, unele prevăzute cu proeminențe-apucători sunt cele de la București – Ciurelu (pl. XXII/14)¹²⁹, cele două vase de la Izvoru Dulce (pl. XXII/15)¹³⁰, urna cinerară de la Blejești (pl. XXII/13)¹³¹ și vasele de la Alba Iulia – „Lumea Nouă”¹³² și din primul mormânt de la Chendu¹³³.

Alte forme întâlnite sunt *ulciorul*, cum este cel descoperit în necropola de la Basarabi¹³⁴ sau *vasul în formă de cană* (pl. XXII/10), cum este cel descoperit la Gogoșu. O formă interesantă și originală o constituie vasul cu două torți supraînălțate, bogat ornamentat, cum e cel din tumulul XX de la Balta Verde (pl. XXII/11)¹³⁵. Se întâlnesc între obiectele de lut și capace de vase, cum este capacul masiv de lut de la Blejești (pl. XXII/12)¹³⁶.

Alte descoperiri. Categoriilor menționate mai sus li se adaugă alte tipuri de descoperiri, cum sunt vetrele portative, gresiile întregi sau fragmentare, oasele de cal sau descoperiri cu caracter special, cum este depozitul de bronzuri de la Bujoru.

Din diversitatea obiectelor ce pot fi descoperite în morminte fac parte și vetrele portative, în general de mari dimensiuni. Fragmente dintr-o astfel de vatră portativă de mari dimensiuni, cu

¹¹⁶ CCA 2004, 88.

¹¹⁷ Vlassa 1970, p. 167.

¹¹⁸ Vulpe 1986, p. 55.

¹¹⁹ Gumă 1993, p. 220-223.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 68, 71.

¹²¹ Ciugudean, Dragotă 2001, p. 270-273.

¹²² Ciugudean 1976, p. 13-14.

¹²³ Vasiliev, Zrinyi 1987, p. 91-98.

¹²⁴ Vulpe 1986, p. 55.

¹²⁵ Brudiu 1985, p. 32.

¹²⁶ Gumă 1993, p. 225.

¹²⁷ Vulpe 1986, p. 58-59.

¹²⁸ Gumă 1983, p. 68, 71.

¹²⁹ Vulpe 1986, p. 55.

¹³⁰ Constantinescu 1978, p. 123; Vulpe 1986, p. 59.

¹³¹ Berciu 1956, p. 554 și urm.

¹³² Ciugudean 1976, p. 13-14.

¹³³ Vasiliev, Zrinyi 1987, p. 91-98.

¹³⁴ Dumitrescu 1968, p. 230.

¹³⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 396.

¹³⁶ Berciu 1956, p. 554 și urm.

gardina înaltă, au fost descoperite în umplutura gropii mormântului de inhumație de la Ostrovul Corbului – „Cliuci” (pl. XXIII/1-4)¹³⁷. Un alt punct cu o astfel de descoperire este Hunedoara – „Grădina Castelului”, unde în complexul 29 a fost descoperită o aglomerare de fragmente de vase Basarabi și câteva bucăți dintr-o vatră portabilă cu gardină, decorată prin caneluri oblice, plus un fragment de maxilar uman cu o măsea¹³⁸.

În tumulul de la Bujoru, conținând un mormânt de inhumație, s-a descoperit o vatră de foc cu diametrul de 1,25 m, neornamentată, fiind construită pe nivelul solului. Astfel de vetre funerare se presupune că au avut un anumit rol în cadrul ceremonialului funerar care a avut loc înainte de depunerea decedatului în groapă¹³⁹.

Merită menționate aici și bucățile de gresii descoperite în morminte, cum sunt cele de la Ostrovul Corbului, Chendu, Balta Verde și Gogoșu. O particularitate o constituie prezența oaselor de cal în cazul tumulului 3 de la Desa, unde materialele arheologice nu au fost așezate pe solul antic, ci întâi au fost depuse oasele de cal, peste acestea vasele, și apoi oasele umane¹⁴⁰. Acest aspect ar putea fi legat de practica sacrificării cailor la moartea membrilor marcanți ai societății. În cazul culturii Basarabi pare să fie o practică foarte rară, fiind cunoscut doar un singur mormânt care are în inventarul său și oasele unui cal (în necropola de la Sofronievo), pentru mormântul de la Bujoru, din materialele descoperite nu reiese că acesta ar fi avut un cal sacrificat la funeralii, iar oaselor de cal descoperite la Desa nu li s-a dat până acum o interpretare în acest fel¹⁴¹.

O atenție specială merită depozitul de bronzuri din piese de harnașament descoperit în tumulul de la Bujoru, lângă vatra de foc, considerat a fi inventar complementar. Depozitul este format din mai multe piese de bronz: o aplică ornamentală de formă cruciformă (pl. XXIII/5), un pandantiv de bronz (pl. XXIII/6), un cuțitaș de fier de mici dimensiuni (pl. XXIII/7), o piesă de bronz reprezentând o pasăre de apă (pl. XXIII/8), o piesă de bronz cu secțiune rotundă prevăzută cu două orificii (pl. XXIII/9), o figurină de cal din bronz miniaturală (pl. XXIII/10), alte două aplica de bronz (pl. XXIII/11-12) și carul-cazan solar de bronz, piesa cea mai importantă și cunoscută din mormântul hallstattian (pl. XXIII/13)¹⁴².

Ne rezumăm aici doar la a enumera principalele tipuri de obiecte care fac parte din inventarul funerar al mormintelor culturii Basarabi și la a menționa mormintele unde acestea au fost descoperite, fără a expune alte considerații despre ritul și ritualul funerar folosit, tipologia mormintelor sau etnicitatea indivizilor ce au fost înhumați sau incinerați.

MIHAELA SILVIA BENGA
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

¹³⁷ Moscalu 1990, p. 117-123.

¹³⁸ CCA 2004, 88.

¹³⁹ Moscalu, Beda 1988, p. 25.

¹⁴⁰ CCA 2004, 67.

¹⁴¹ Moscalu, Beda 1988, p. 26.

¹⁴² *Ibidem*, p. 23-29.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Andrițoiu 1975 I. Andrițoiu, *Mărturii ale dezvoltării societății omenești pe teritoriul Devei în vremurile străvechi*, în *Sargetia*, XI-XII, 1974-1975, p. 393-405.
- Berciu, Comșa 1956 D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile de la Balta Verde și Gogoșu (1949 și 1950)*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, II, 1956, p. 251-490.
- Berciu 1956 D. Berciu, *Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, II, 1956, p. 491-562.
- Brudiu 1985 M. Brudiu, *Descoperiri aparținând culturii Basarabi în sud-estul Moldovei*, în *Thraco-Dacica*, VI, 1985, 1-2, p. 31-37.
- CCA 2003 *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2002*, ciMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2003.
- CCA 2004 *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2003*, ciMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2004.
- Ciugudean, Dragotă 2001 H. Ciugudean, A. Dragotă, *Cercetări arheologice la Alba Iulia – Pâclișa: descoperirile hallstattiene și medievale timpurii (Campania din anul 2000)*, în *Apulum*, XXXVIII/1, 2001, p. 260-285.
- Ciugudean 1976 H. Ciugudean, *Cultura Basarabi pe teritoriul județului Alba*, în *Apulum*, XIV, 1976, p. 9-22.
- Constantinescu 1978 M. Constantinescu, *Descoperiri arheologice din secolele III și IV e.n. la Izvoru Dulce, comuna Merei, județul Buzău*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 29/1, 1978, p. 123-138.
- Crăciunescu 1995 G. Crăciunescu, *La culture Basarabi dans le département de Mehedinți*, în *Thraco-Dacica*, XVI, 1995, 1-2, p. 139-150.
- Crăciunescu 1996 G. Crăciunescu, *La culture Basarabi dans le sud-ouest de l'Oltenie*, în *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (7.-9. November 1996)*, Bukarest, 1996, p. 75-83.
- Dumitrescu 1968 Vl. Dumitrescu, *La nécropole tumulaire du premier âge du fer de Basarabi (Dep. de Dolj, Oltenie)*, în *Dacia*, XII, 1968, p. 177-260.
- Gumă 1983 M. Gumă, *Contribuții la cunoașterea culturii Basarabi în Banat*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 65-138.
- Gumă 1993 M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bibliotheca Thracologica, IV, București, 1993.
- Moscalu, Beda 1988 E. Moscalu, C. Beda, *Bujoru. Un tumul cu car – cașan votiv aparținând culturii Basarabi*, în *Thraco-Dacica*, IX/1-2, 1988, p. 23-48.
- Moscalu 1990 E. Moscalu, *Noi materiale aparținând culturii tracice Basarabi de la Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți)*, în *Thraco-Dacica*, XI/1-2, 1990, p. 117-124.
- Rogozea 1983 P. Rogozea, *Câteva descoperiri hallstattiene recente din Banat*, în *Banatica*, VII, 1983, p. 139-150.
- Stângă 1980 I. Stângă, *Cercetări arheologice în insula Ostrovul Mare – Porțile de fier II – comuna Gogoșu, Mehedinți*, în *Drobeta*, IV, 1980, p. 117-124.
- Vasiliev, Zrinyi 1987 V. Vasiliev – A. Zrinyi, *Așezarea și mormintele din prima epocă a fierului de la Chendu (jud. Mureș)*, în *Apulum*, XXIV, 1987, p. 91-117.
- Vlassa 1970 N. Vlassa, *Săpăturile de salvare de la Iernut (jud. Mureș)*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, IX, 1970, p. 167-176.
- Vulpe 1970 Al. Vulpe, *Archäologische Forschungen und Historische Betrachtungen über das 7 bis 5 jh. im Donau-Karpatenraum (Cercetări arheologice și interpretări istorice privind secolul VII-V î. Hr. în spațiul carpato-dunărean)*, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 115-213.
- Vulpe 1986 Al. Vulpe, *Zur Entstehung der Geto-Dakischen Zivilisation. Die Basarabi-Kultur. I*, în *Dacia*, XXX, 1986, p. 49-90.
- Vulpe 2001 Al. Vulpe, în *Istoria Românilor*, Editura Academiei, București, vol. I, 2001.

LISTA ILUSTRĂȚILOR

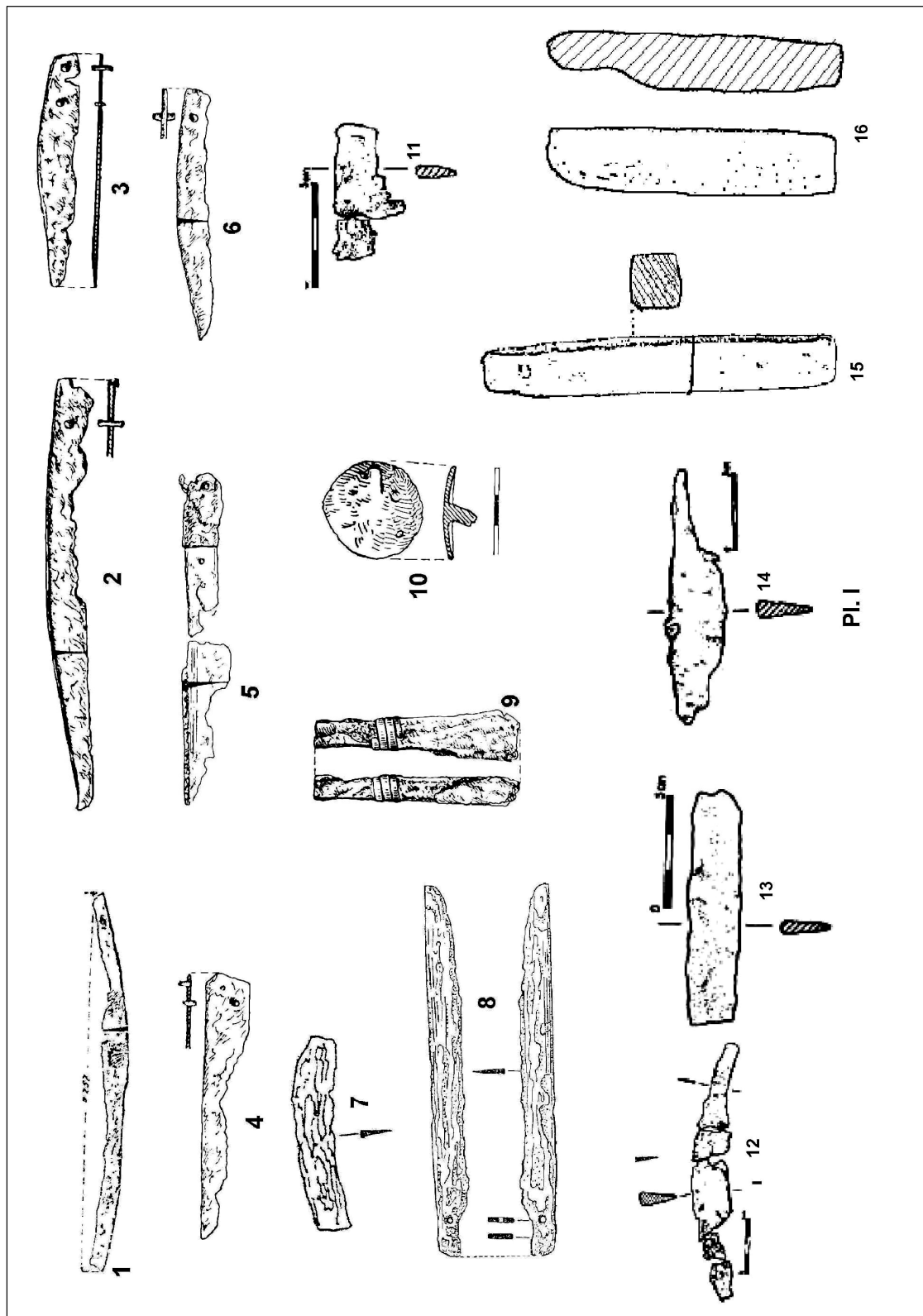
- Pl. I. *Cuțitașe*: 1. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 2-6. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 11-14. Desa (apud CCA 2003, 72); 7. Svinița; 8. Moldova Veche (apud Gumă 1993); *Pensete*: 9. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Cuie*: 10. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Cute de piatră*: 15. Balta Verde; 16. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956).
- Pl. II. *Vârfuri de lance*: 1-2. Balta Verde; 3-10. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956).
- Pl. III. *Vârfuri de lance*: 1-12. Basarabi (apud Dumitrescu 1968).
- Pl. IV. *Vârfuri de lance*: 1-6. Desa (apud CCA 2003, 72); 7. Hunedoara (apud CCA 2004, 67).
- Pl. V. *Săbii*: 1-2. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 3. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Pumnale cu mânerul în formă de T*: 4-8. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 9-12. Basarabi (apud Dumitrescu 1968).
- Pl. VI. *Car de luptă*. Balta Verde: 1. *Fragment de șină de fier*; 2. *Zăbală de bronz*; 3-7. *Aplice de bronz* (apud Berciu-Comșa 1956); *Fibule în formă de ochelari*: 8-9. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); *Fibule de tip Glasinac*: 10-11. Balta Verde; 12-14. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 15. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 16. Desa (apud CCA 2004, 67); 17. Ostrovul Corbului (apud Moscalu 1990).
- Pl. VII. *Fibule de tip Vace*: 1-6. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 7-8. Svinița; 9-12. Moldova Veche (apud Gumă 1993); 13-15. Desa (apud CCA 2004, 67).
- Pl. VIII. *Fibule de tip Vace*: 1-17. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956).
- Pl. IX. *Alte tipuri de fibule*: 1-4, 9-16. Gogoșu; 5. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 6-8. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 17. Iaz (apud Gumă 1993).
- Pl. X. *Fibule lucrate în întregime din fier*: 1-6. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 7-8 Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 9-12. Iaz; 13. Svinița (apud Gumă 1993).
- Pl. XI. *Brățări din bronz*: 1-11. Balta Verde; 12. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 13-22. Basarabi (apud Dumitrescu 1968).
- Pl. XII. *Brățări din bronz*: 1-13. Iaz; 14. Svinița; 15-21. Moldova Veche (apud Gumă 1993).
- Pl. XIII. *Brățări din bronz*: 1-7. Svinița (apud Gumă 1993); 8. Cerneți (apud Crăciunescu 1996); 9-10. Balta Verde; 11-13. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 14-15. Desa (apud CCA 2003, 72); 16. Cerneți (apud Crăciunescu 1996); *Brățări din bronz*: 17-19. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); *Coliere torsadate*: 20. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 21. Iaz (apud Gumă 1993).
- Pl. XIV. *Saltaleoni*: 1-5. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 6-7. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 8. Desa (apud CCA 2004, 67); 9-21. Moldova Veche (apud Gumă 1993).
- Pl. XV. *Verigi de picioare din bronz sau fier*: 1-3. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 4-12. Moldova Veche (apud Gumă 1993); 13-16. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Brățări plurispiralate*: 17-19. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956).
- Pl. XVI. *Brățări plurispiralate din bronz*: 1-5. Basarabi (apud Dumitrescu 1968), 6-8. Desa (apud CCA 2004, 67); 9. Hunedoara (apud CCA 2004, 88); 10. Svinița; 11. Moldova Veche (apud Gumă 1993).
- Pl. XVII. *Nasturi de bronz*: 1-3, 26-28. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 4-7. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 8. Moldova Veche (apud Gumă 1993); 9-21. Desa (apud CCA 2004, 67); 22-24. Cerneți (apud Crăciunescu 1996); 25. Svinița (apud Gumă 1993).
- Pl. XVIII. *Perle de sticlă*: 1-4. Balta Verde; 5-6. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 7. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 8-9. Moldova Veche (apud Gumă 1993); *Aplice*: 10-12, 14-16. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 13. Ostrovul Corbului (apud Moscalu 1990); *Pandantive*: 18. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); 19. Desa (apud CCA 2003, 72); 20-21. Hunedoara (apud CCA 2004, 88); *Cercei*: 22. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 23. Ostrovul Corbului (apud Moscalu 1990); 24-25. Moldova Veche (apud Gumă 1993); *Diademă*: 26. Izvoru Bârzii (apud Vulpe 1970).
- Pl. XIX. *Străchini cu buza invazată*: 1-5. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 6. Blejești (apud Berciu 1956); 7. Desa (apud CCA 2003, 72); 8. Puținei (apud Crăciunescu 1996); 9. Ostrovu Mare (apud Stângă 1980); 10-11. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); 12. Hunedoara (apud CCA 2004, 88); 13. Svinița (apud Gumă 1993); 14. Chendu (apud Vasiliev, Zrinyi 1987).
- Pl. XX. *Străchini cu buza răsfântă la exterior*: 1. Desa (apud CCA 2003, 72); 2. Alba Iulia (apud

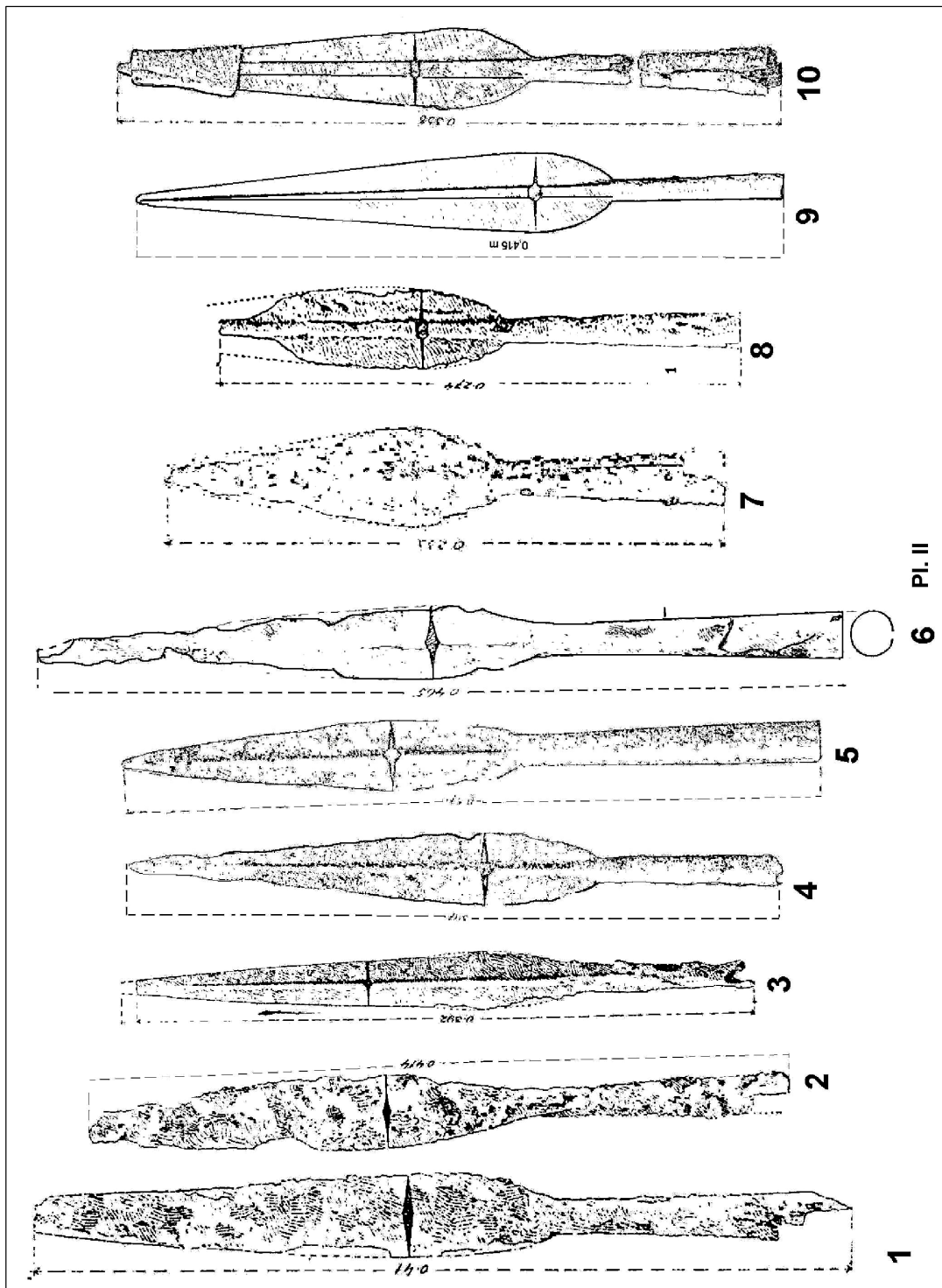
- Ciugudean, Dragotă 2001); 3, 11 Moldova Veche (apud Gumă 1993); 5-10 Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 12. Blejești (apud Berciu 1956); *Strachină cu picior*: 4. Basarabi (apud Dumitrescu 1968).
- Pl. XXI. *Cești cu toarta supraînălțată*: 1-2, 4. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); 3. Blejești (apud Berciu 1956); 5. Ostrovu Mare (apud Crăciunescu 1996); 6. Moldova Veche (apud Gumă 1993), 7. Iernut (apud Vulpe 1986); 8-9. Desa (apud CCA 2004, 67); 10. Alba Iulia (apud Ciugudean 1976); 11- Hunedoara (apud CCA 2004, 88); 12. Matca (apud Brudiu 1985); *Fructieră cu picior înalt*: 14. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Suporturi*: 13, 15. Basarabi (apud Dumitrescu 1968).
- Pl. XXII. *Cești cu două torți*: 1-2. Basarabi (apud Dumitrescu 1968); *Cupă de mici proporții*: 3. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); *Vase de tip borcan*: 4. Alba Iulia (apud Ciugudean 1976); 5. Hunedoara (apud CCA 2004, 88); 6. Iernut (apud Vlassa 1970); 7. București (apud Vulpe 1986); 8. Moldova Veche (apud Gumă 1993); *Vase de tip urnă*: 9. Iernut (apud Vulpe 1986); 13. Blejești (apud Berciu 1956); 14. București (apud Vulpe 1986); 15. Izvoru Dulce (apud Constantinescu 1978); *Vas în formă de cană*: 10. Gogoșu (apud Berciu, Comșa 1956); *Vas cu două torți supraînălțate*: 11. Balta Verde (apud Berciu, Comșa 1956); Capac de vas: 12. Blejești (apud Berciu 1956).
- Pl. XXIII. *Fragmente de vatră portativă*: 1-4. Ostrovul Corbului (apud Moscalu 1990); *Inventarul tumulului de la Bujoru*: 5-13. (apud Moscalu, Beda 1988).

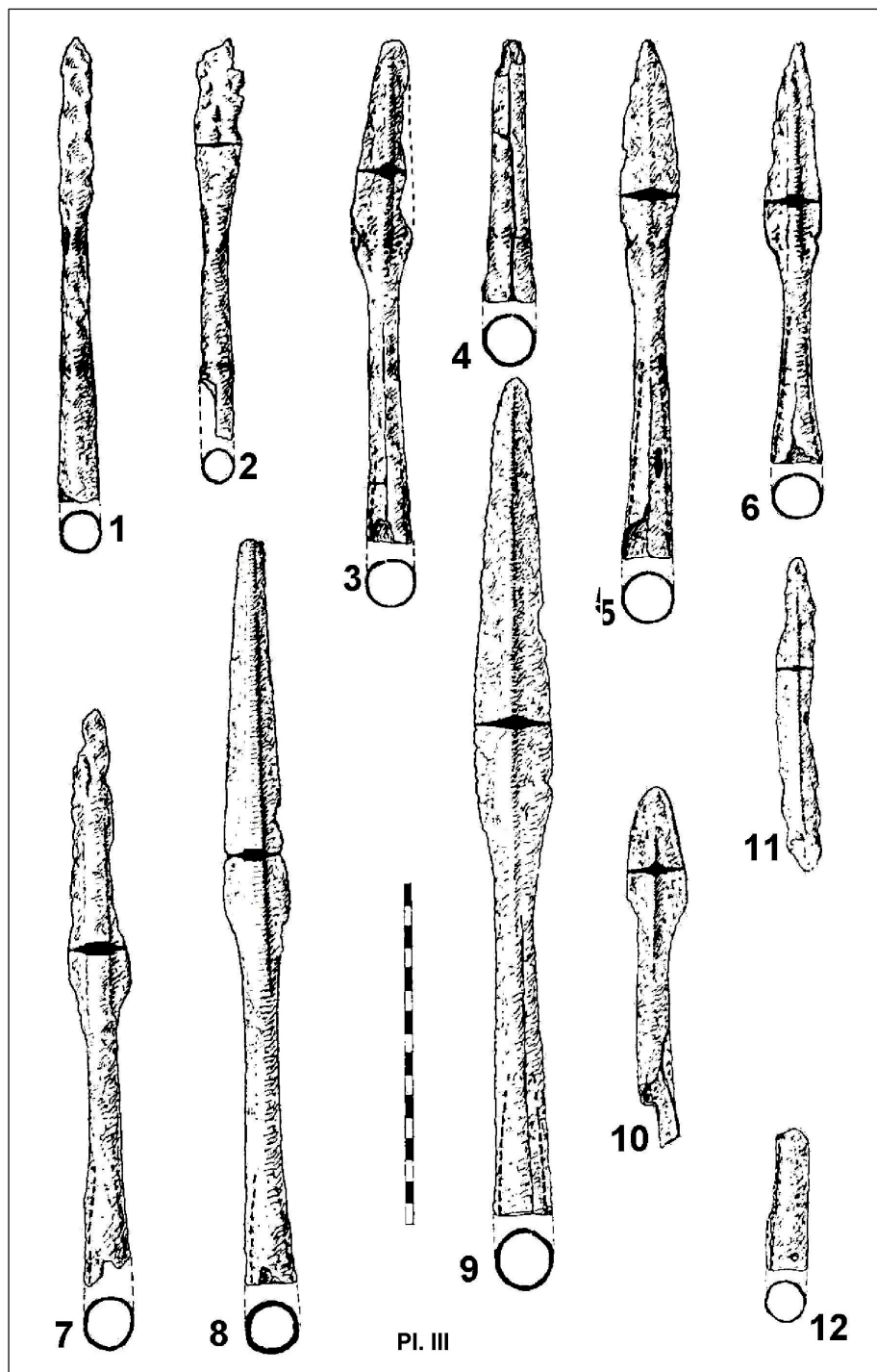
THE TIPOLOGY OF THE FUNERARY INVENTORY AT THE BASARABI TYPE TOMBS DISCOVERED IN ROMANIA

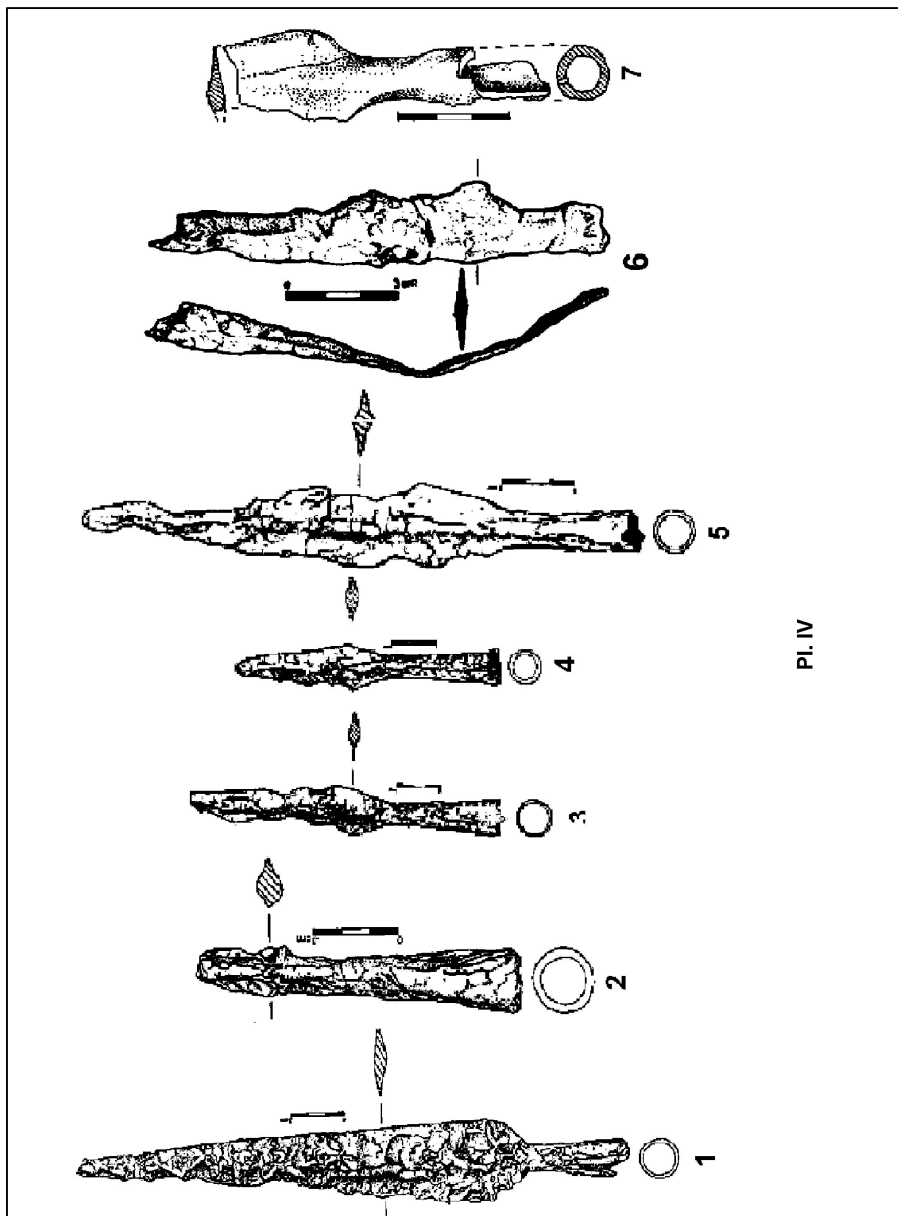
SUMMARY

The paper contains a short presentation of the Basarabi type inventory – tools (knives, tweezers, nails, stone hone), weapons (top lance, swords, iron links, battle cart), finery (clips, bracelets, *torques*, *saltaleoni*, curl rings, leg links, glass pearls, pendants, ear rings), ceramics and other objects like the inventory of the tumulus from Bujoru. We tried to gather all the objects found in the tombs digged in Romania. We also mention where this type of objects were found and we illustrate the most of them.

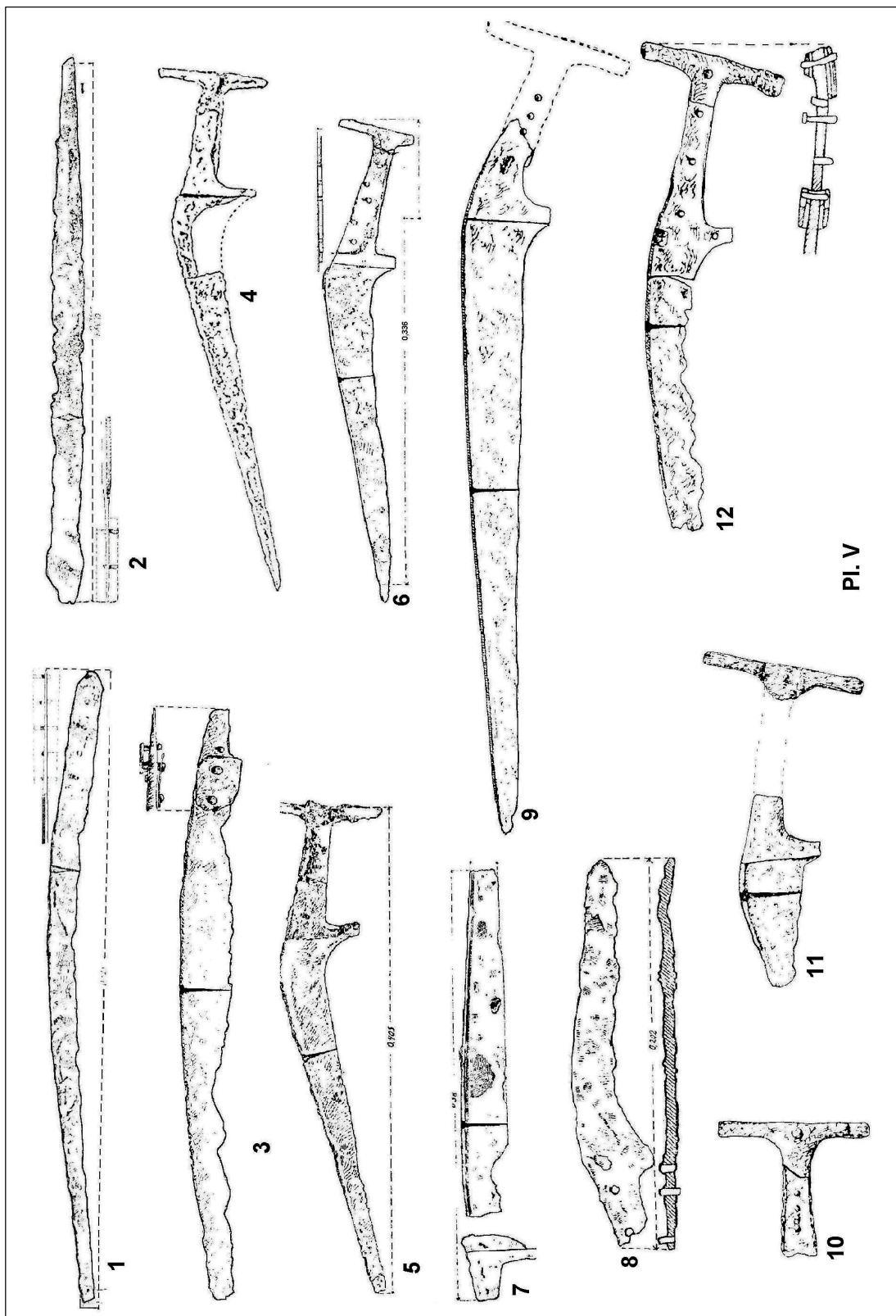

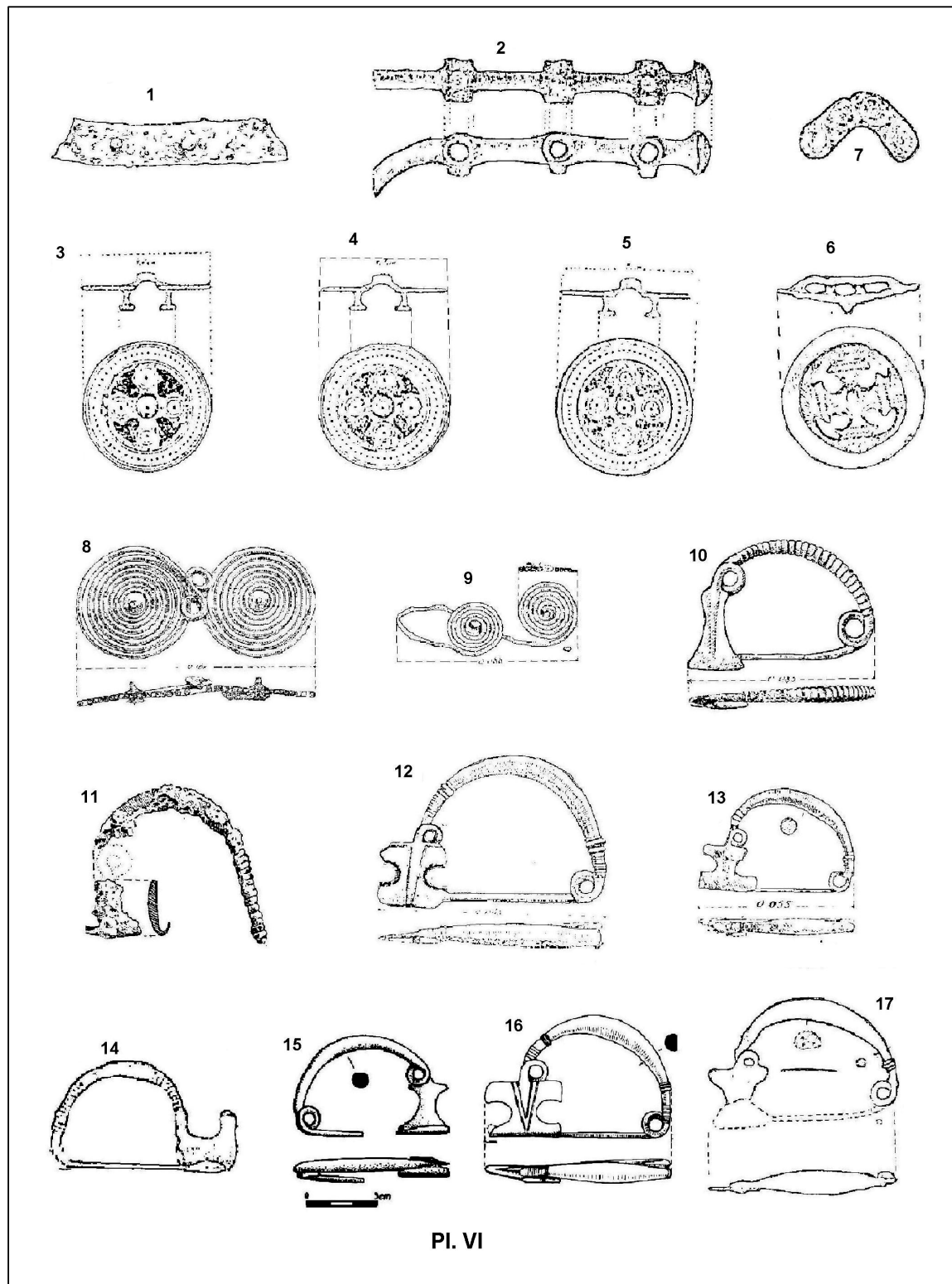

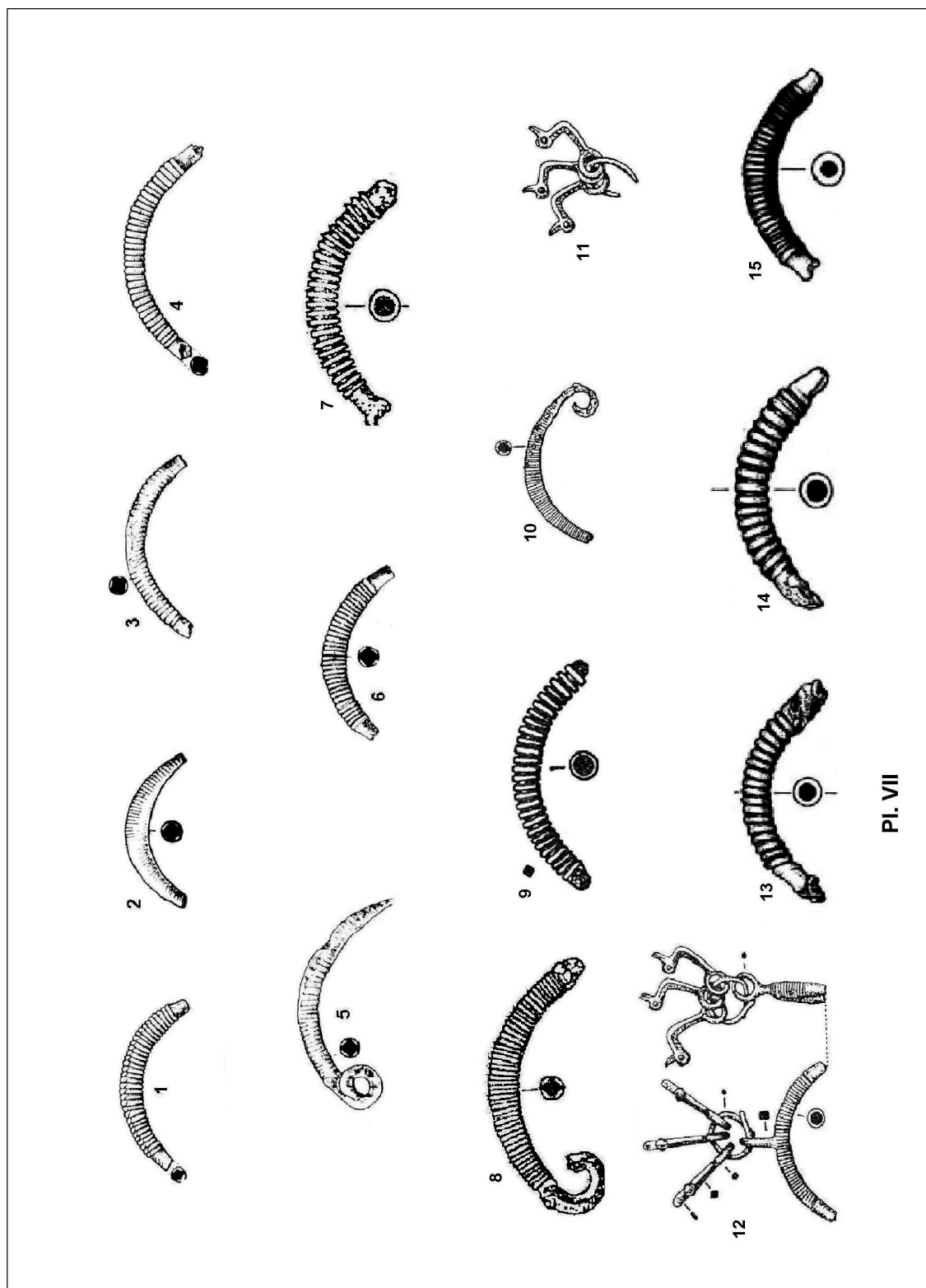

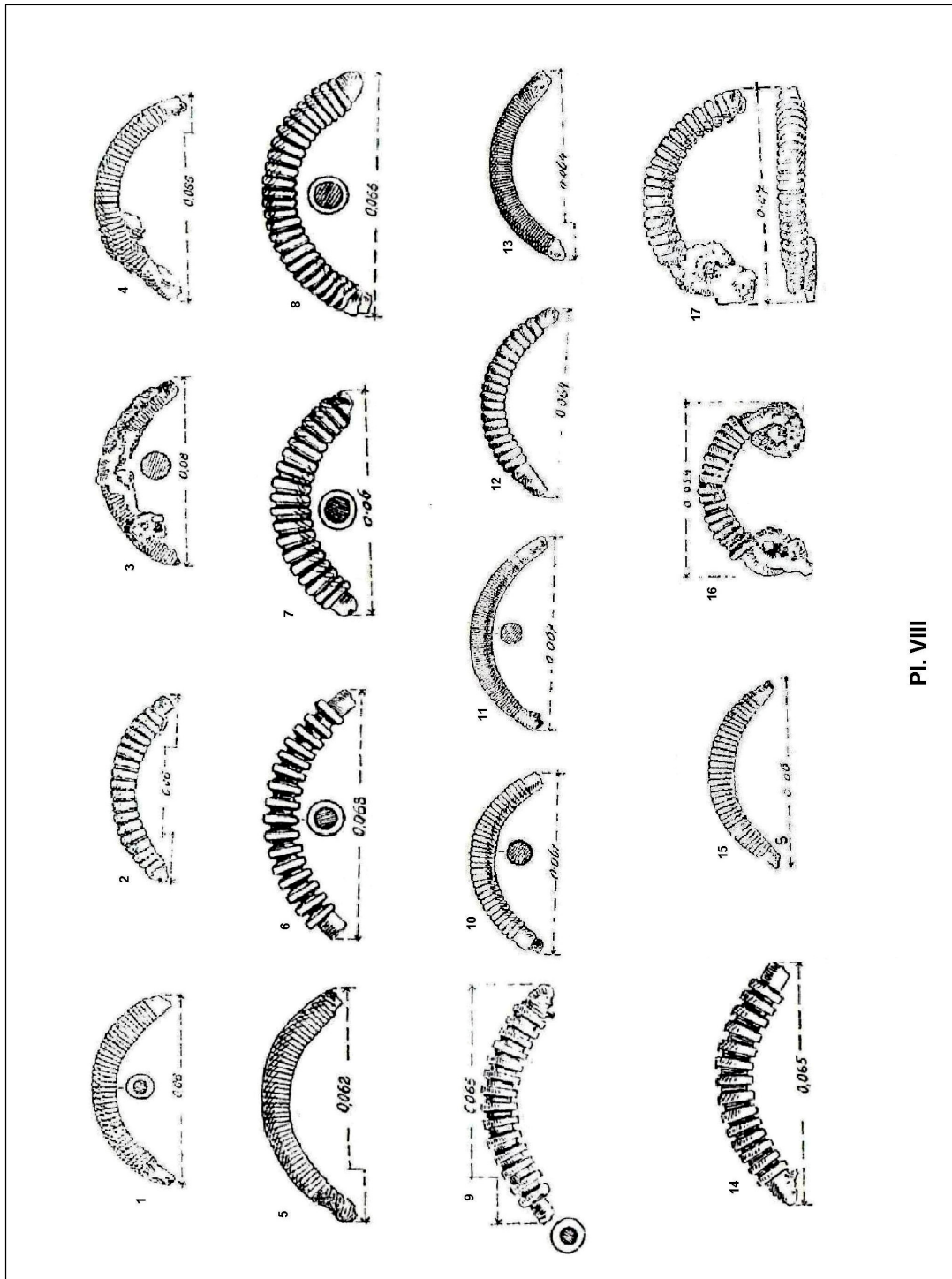
Pl. IV

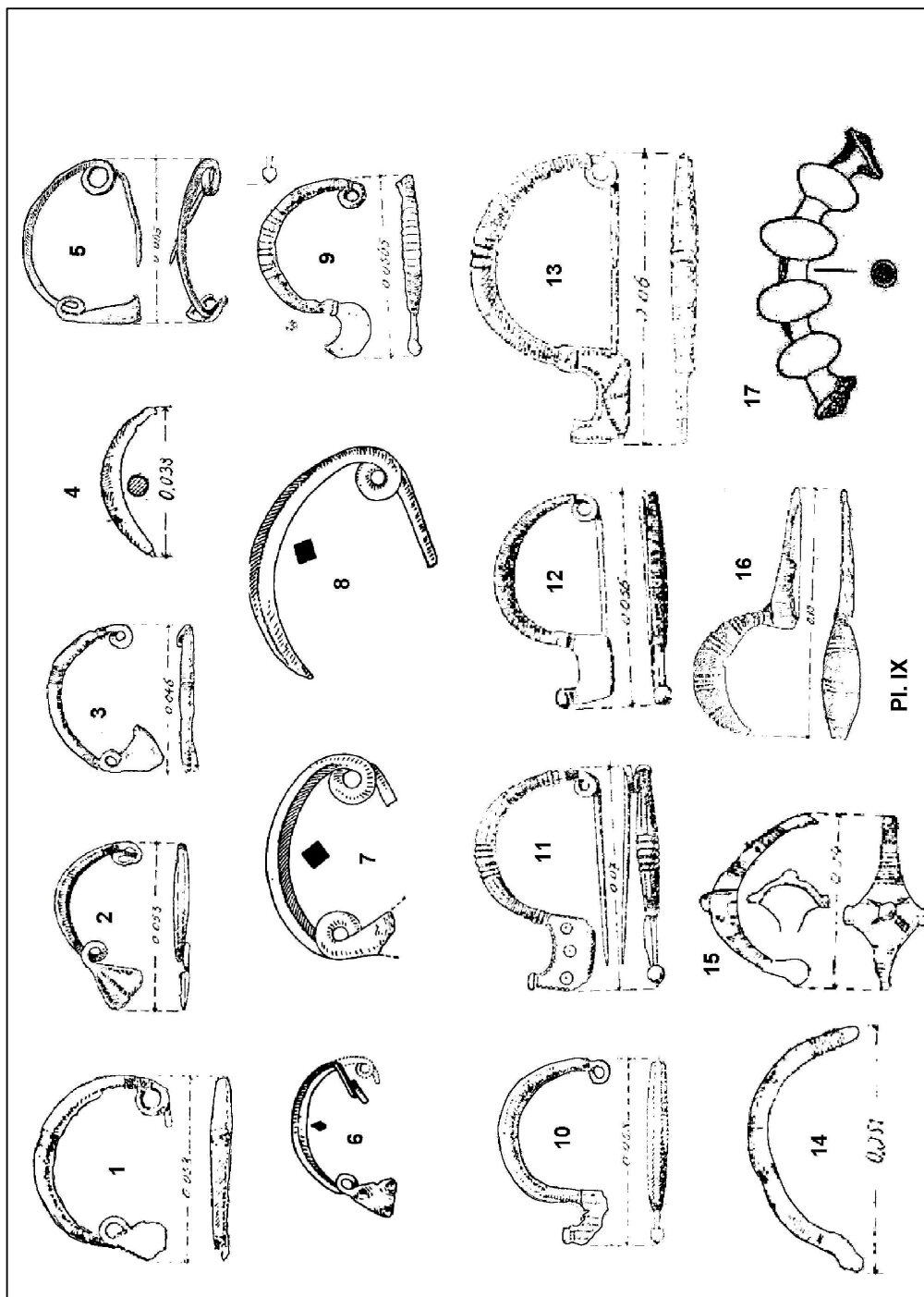

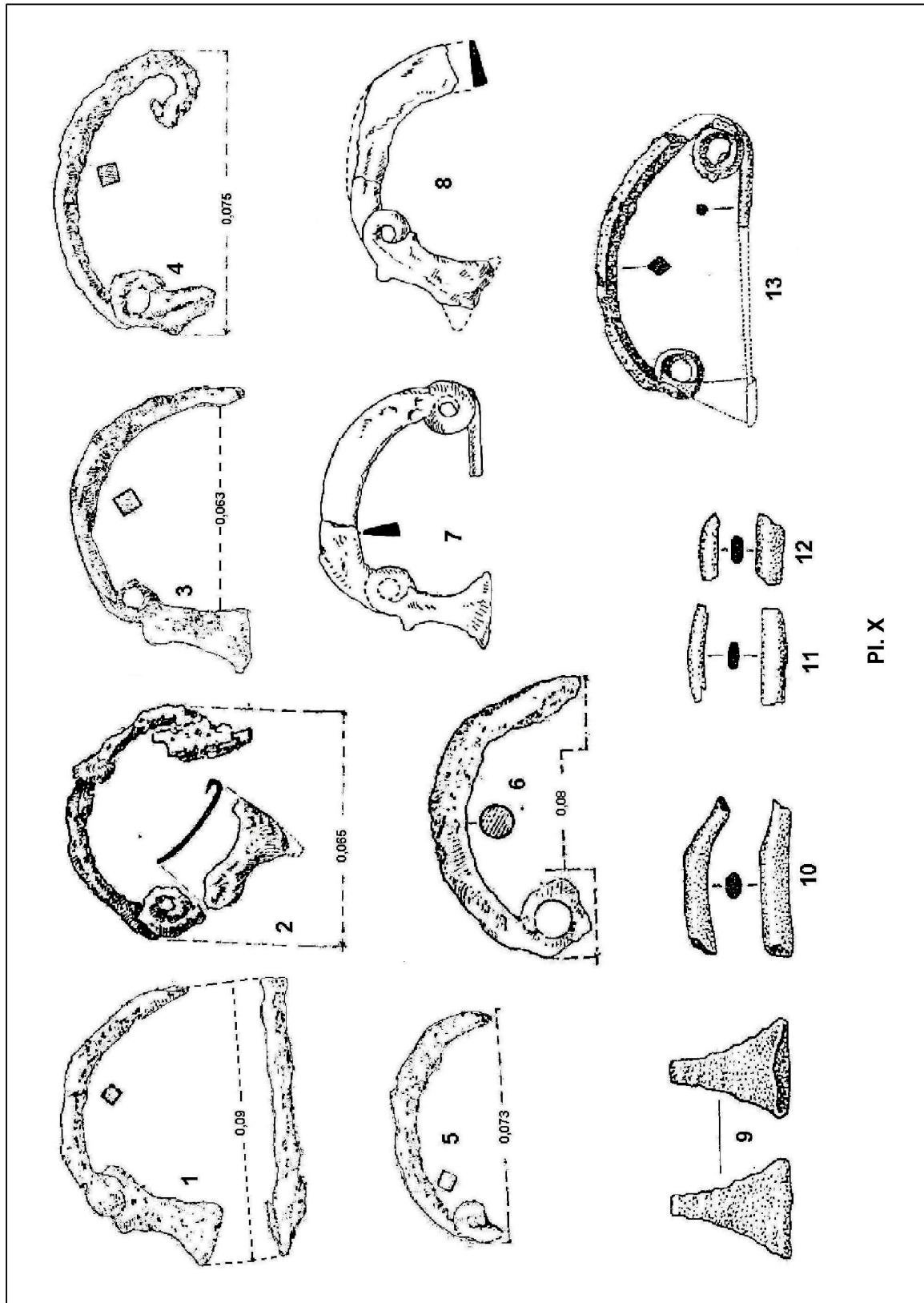
PI. VI

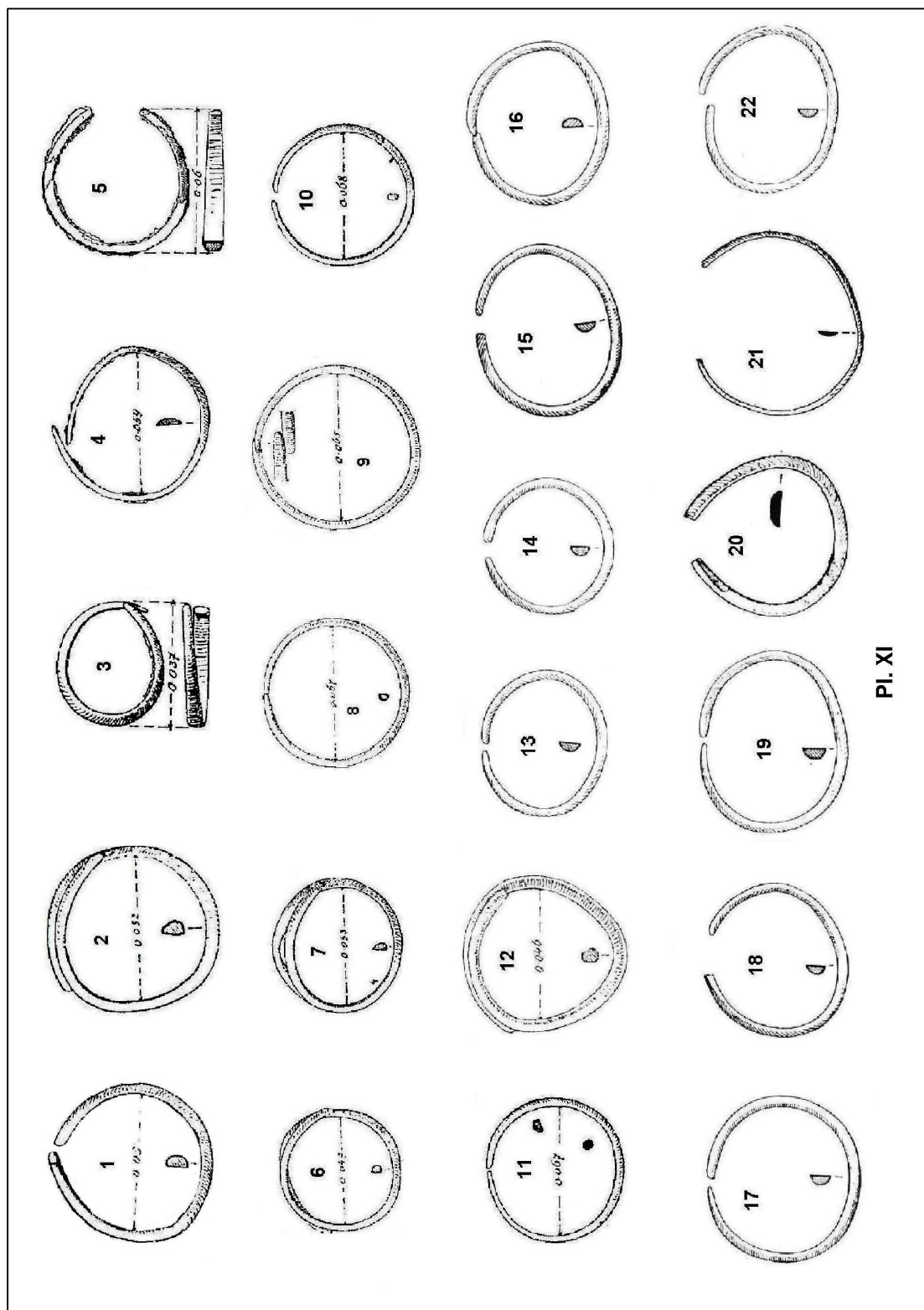

Pl. VIII

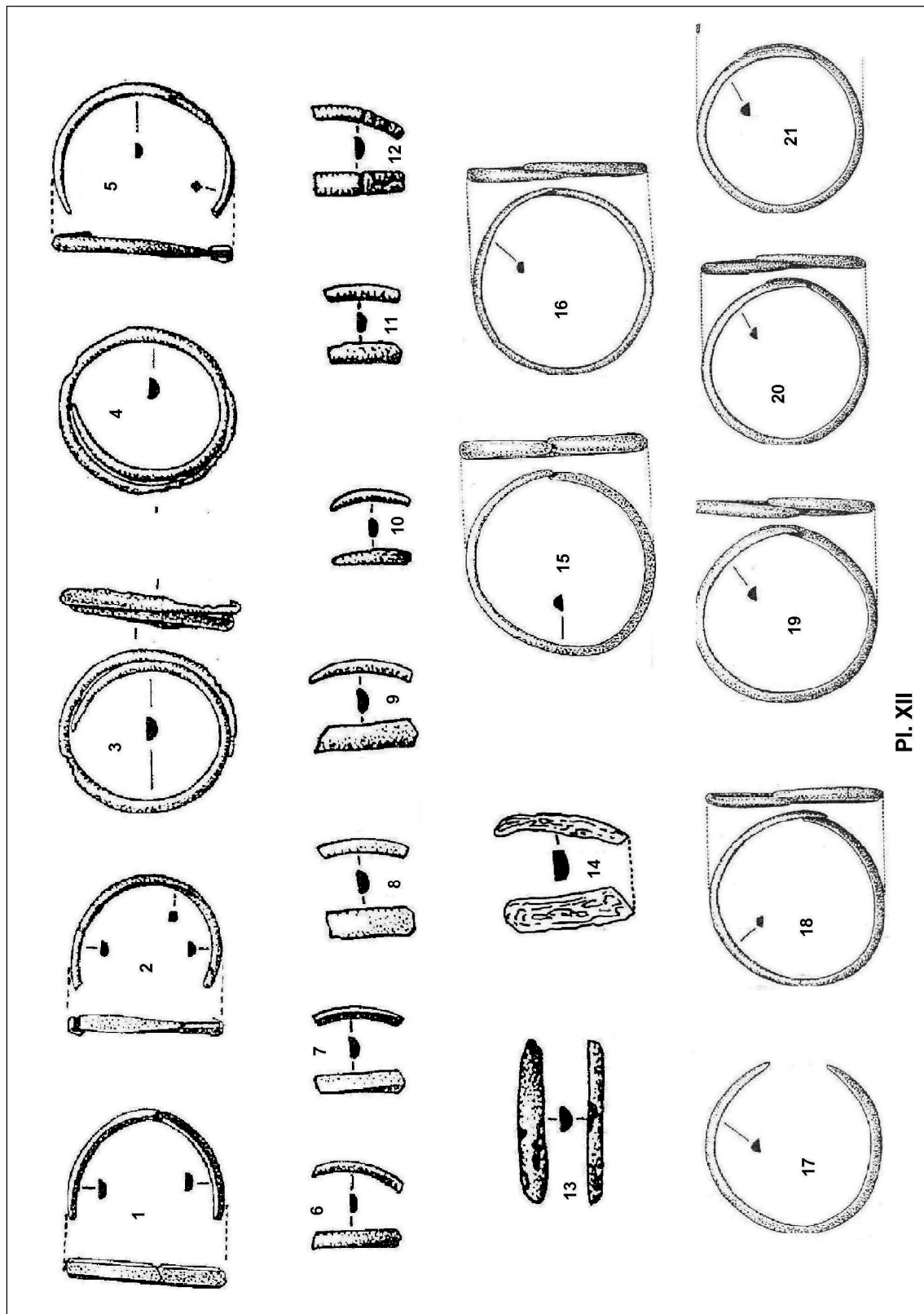

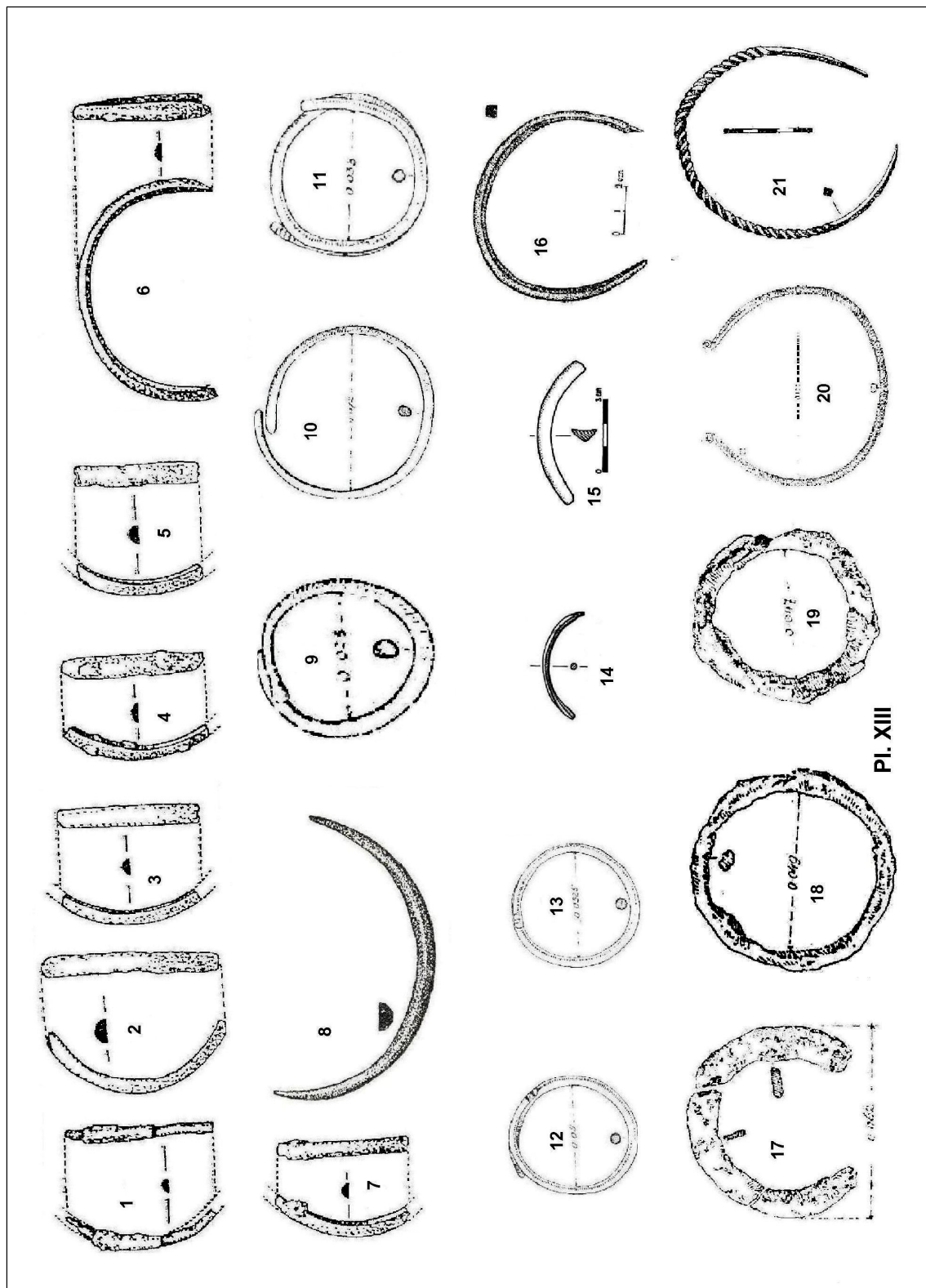
Pl. X

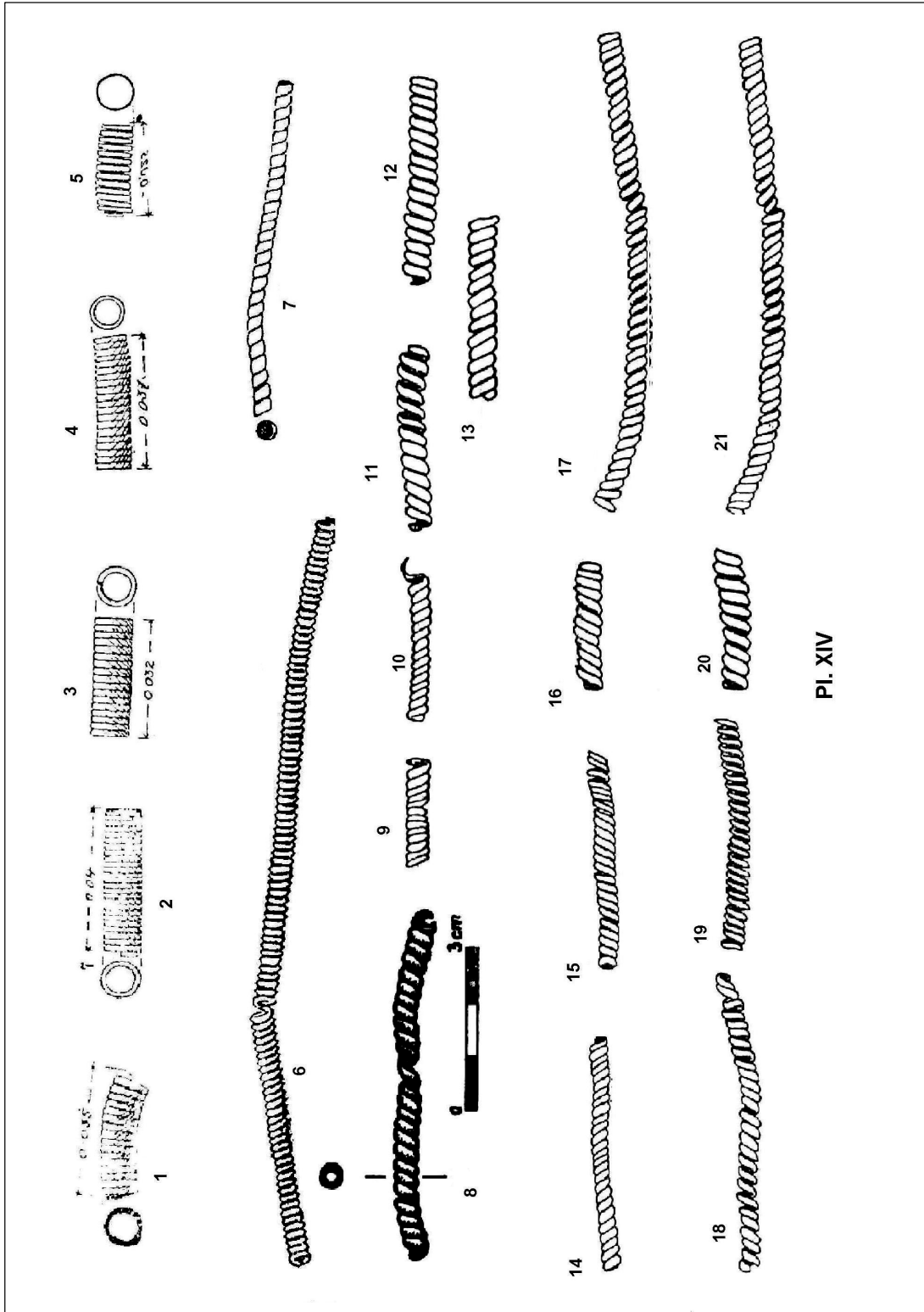
Pl. XI

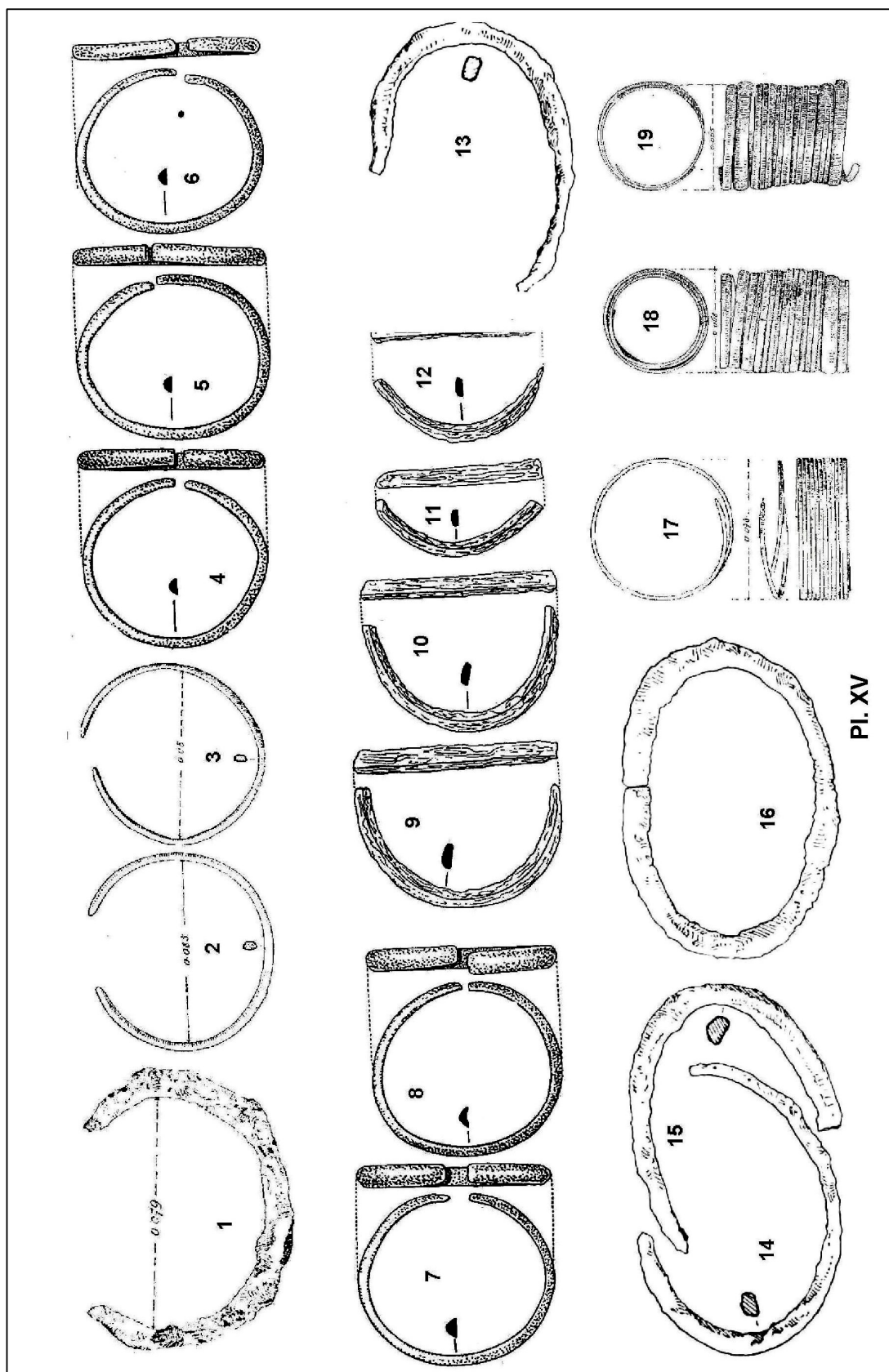
Pl. XII

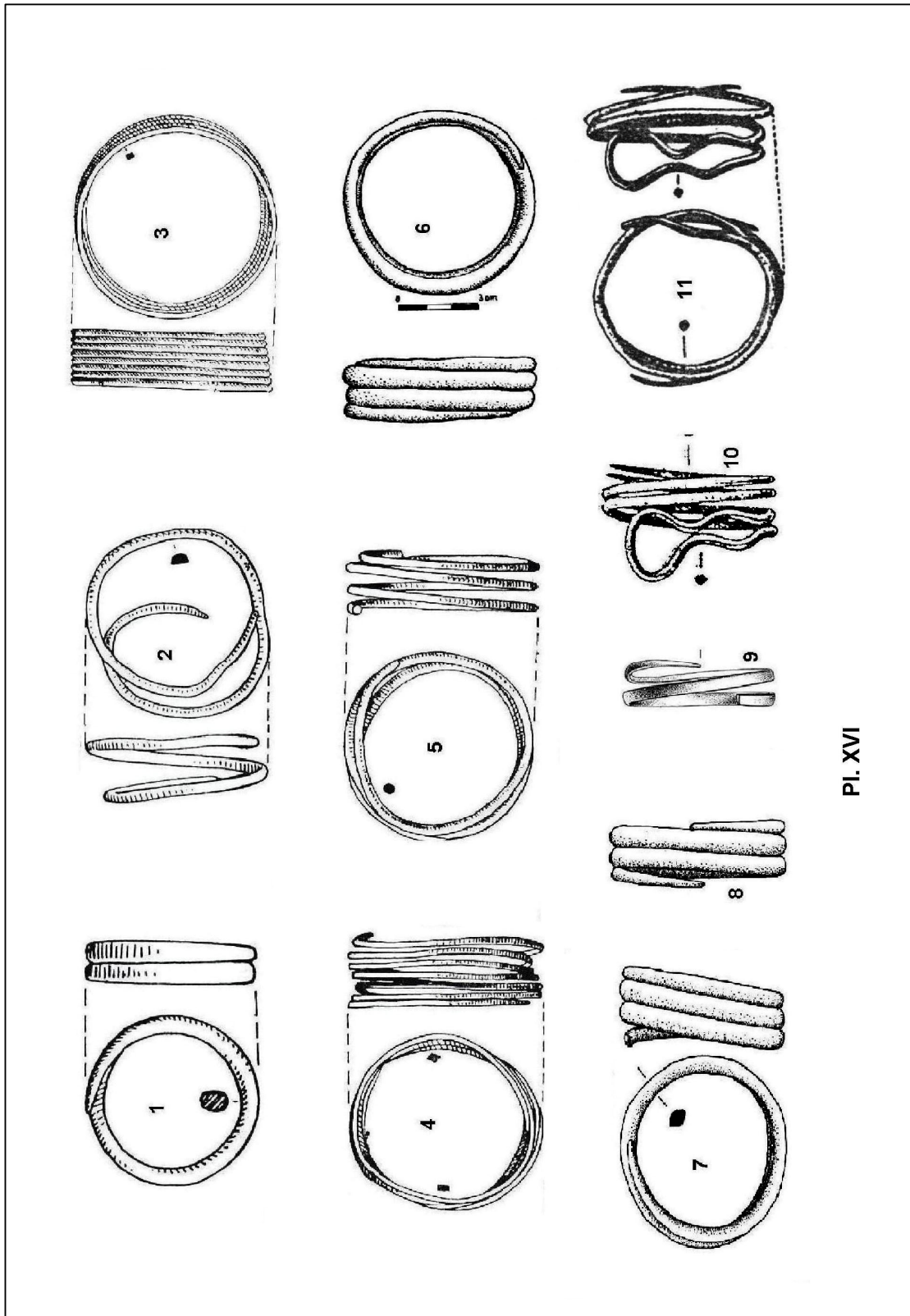

Pl. XIII

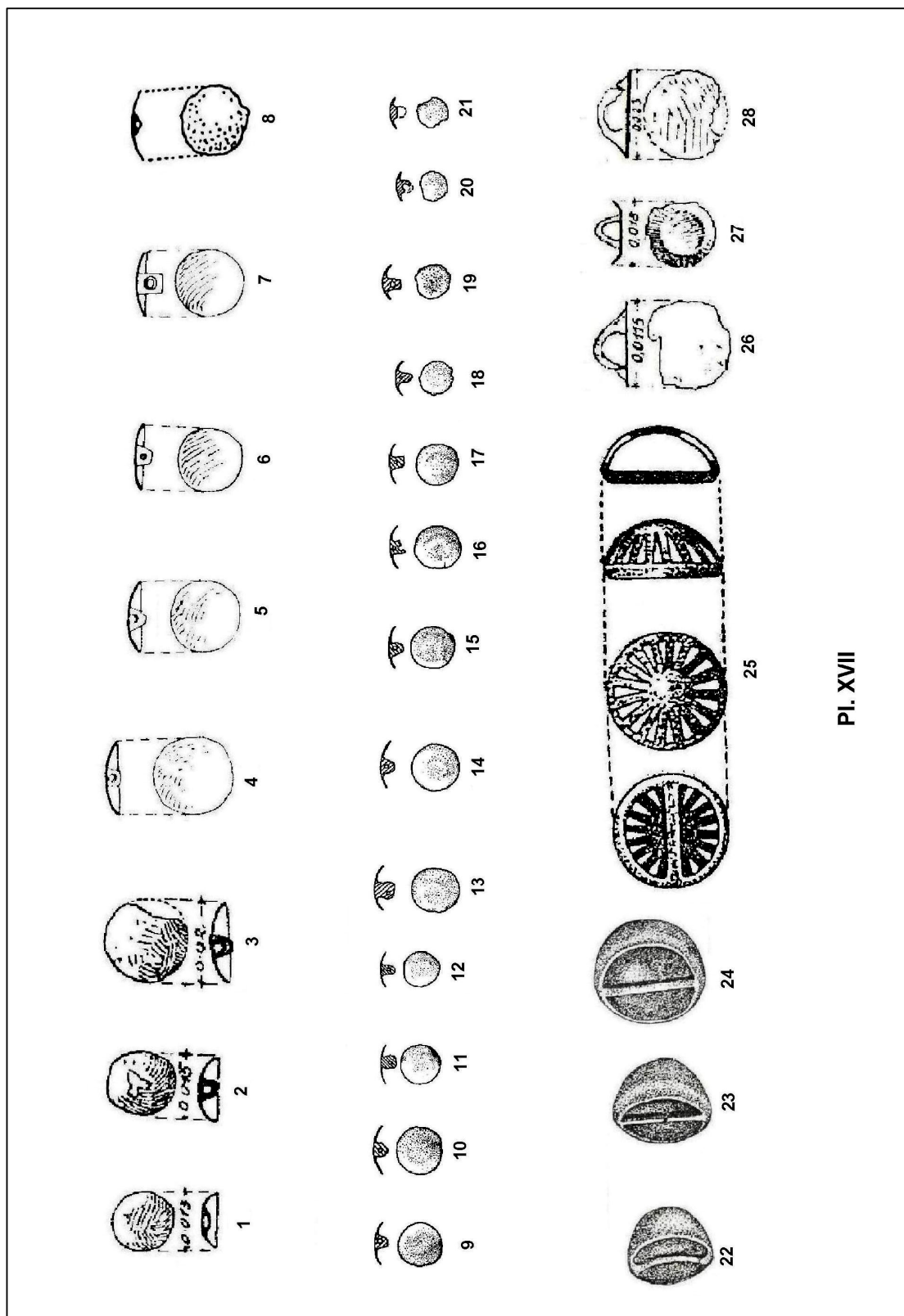

PL. XIV

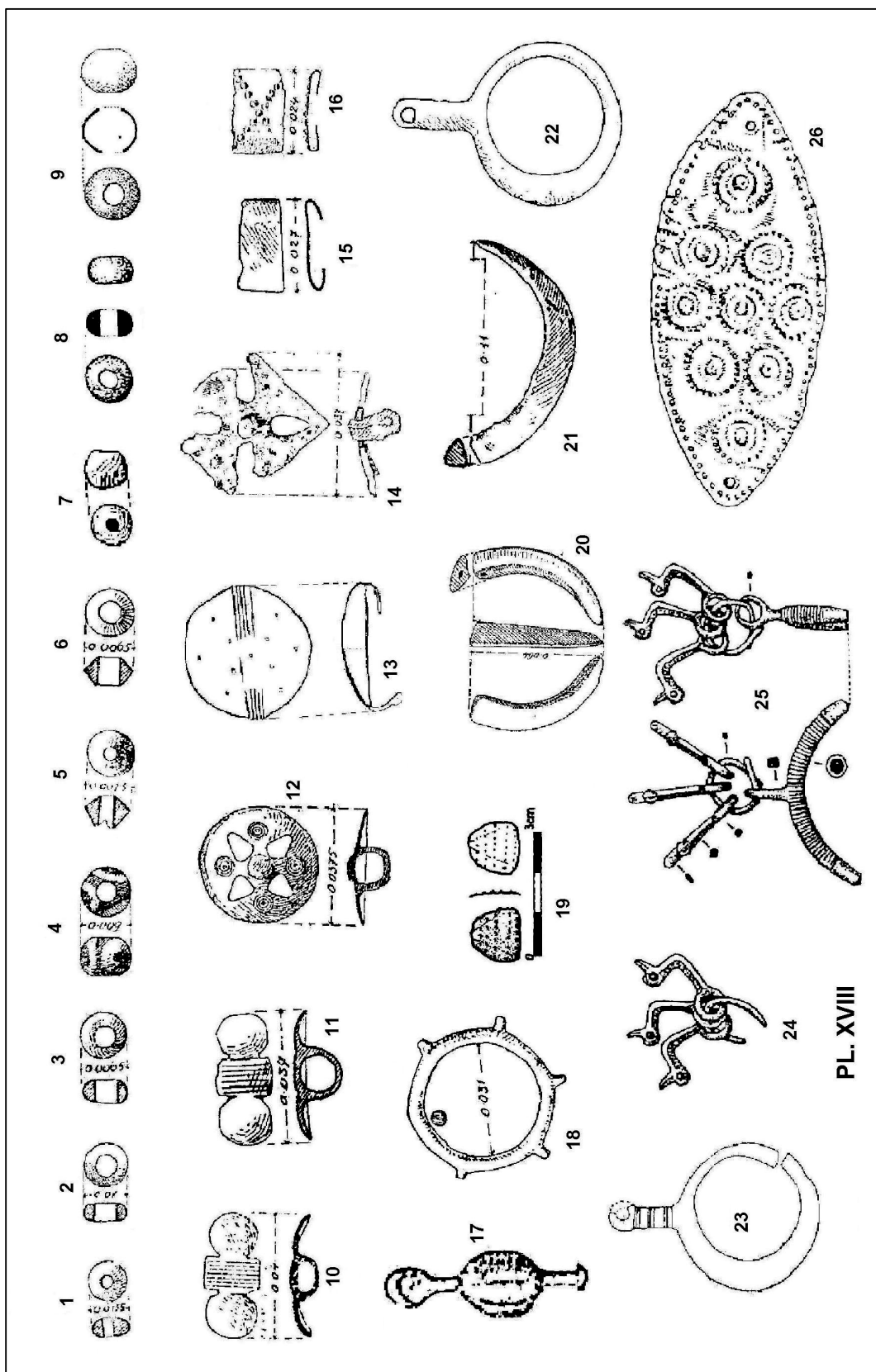

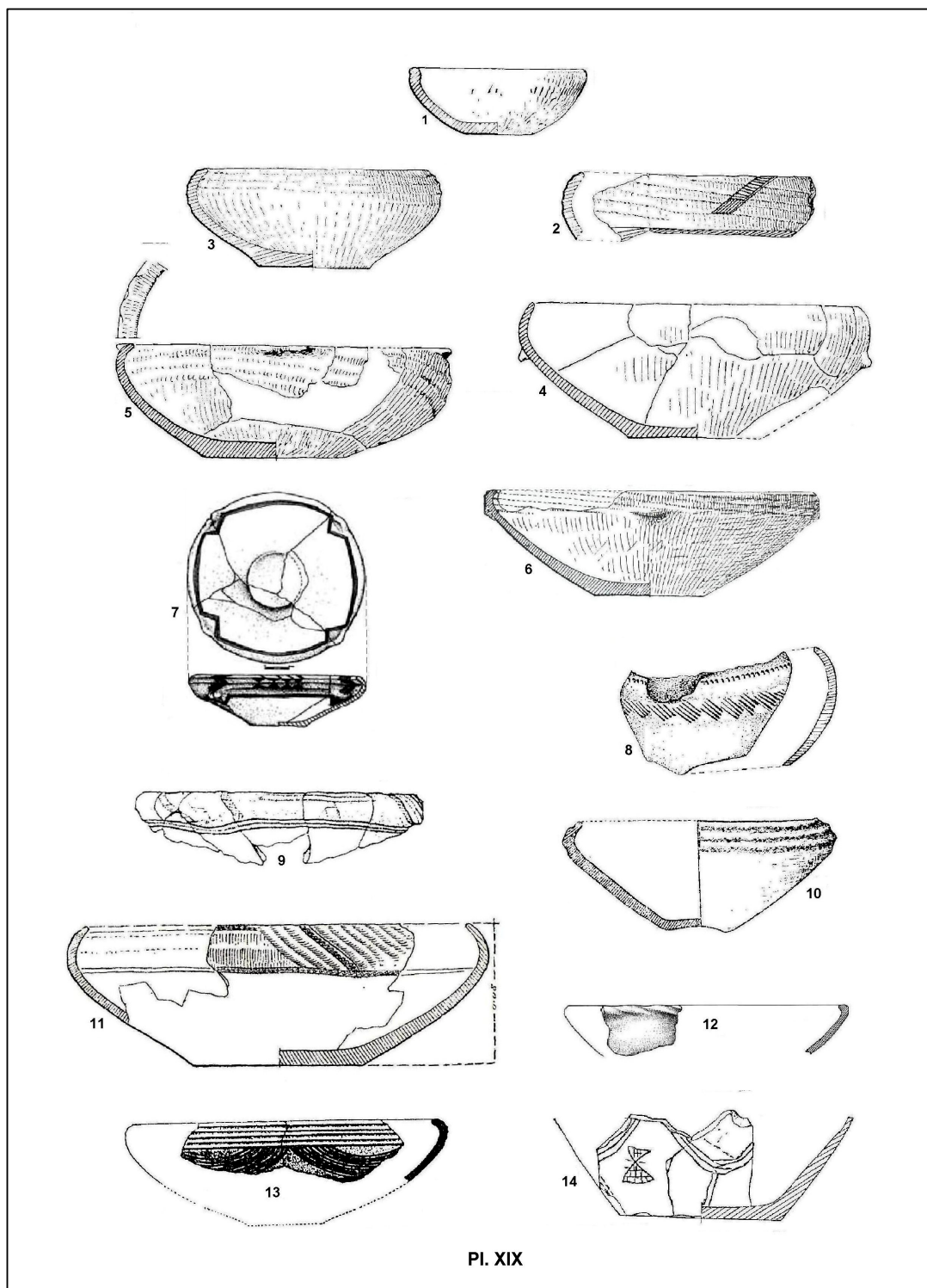
PI. XVI

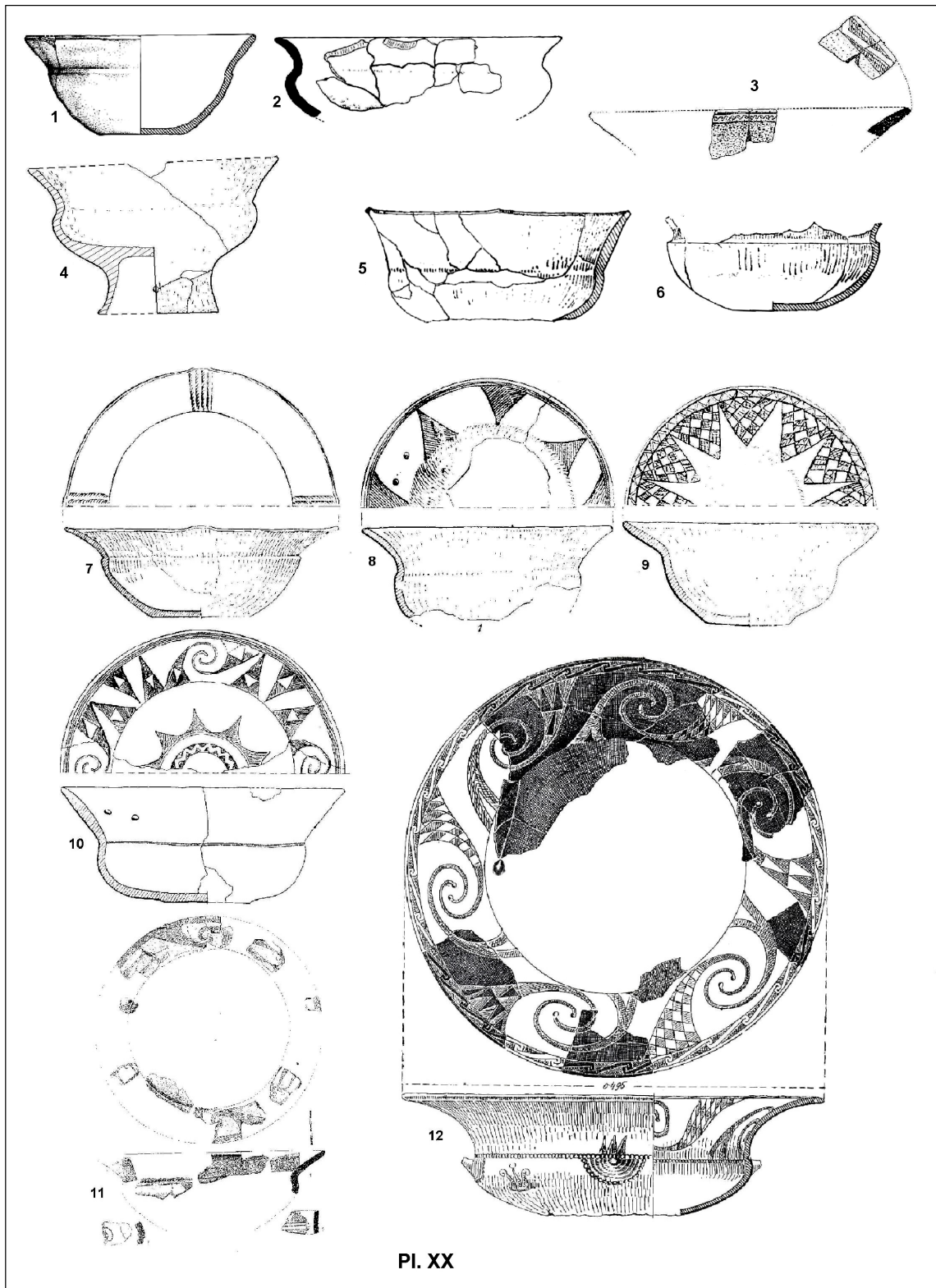

Pl. XVII

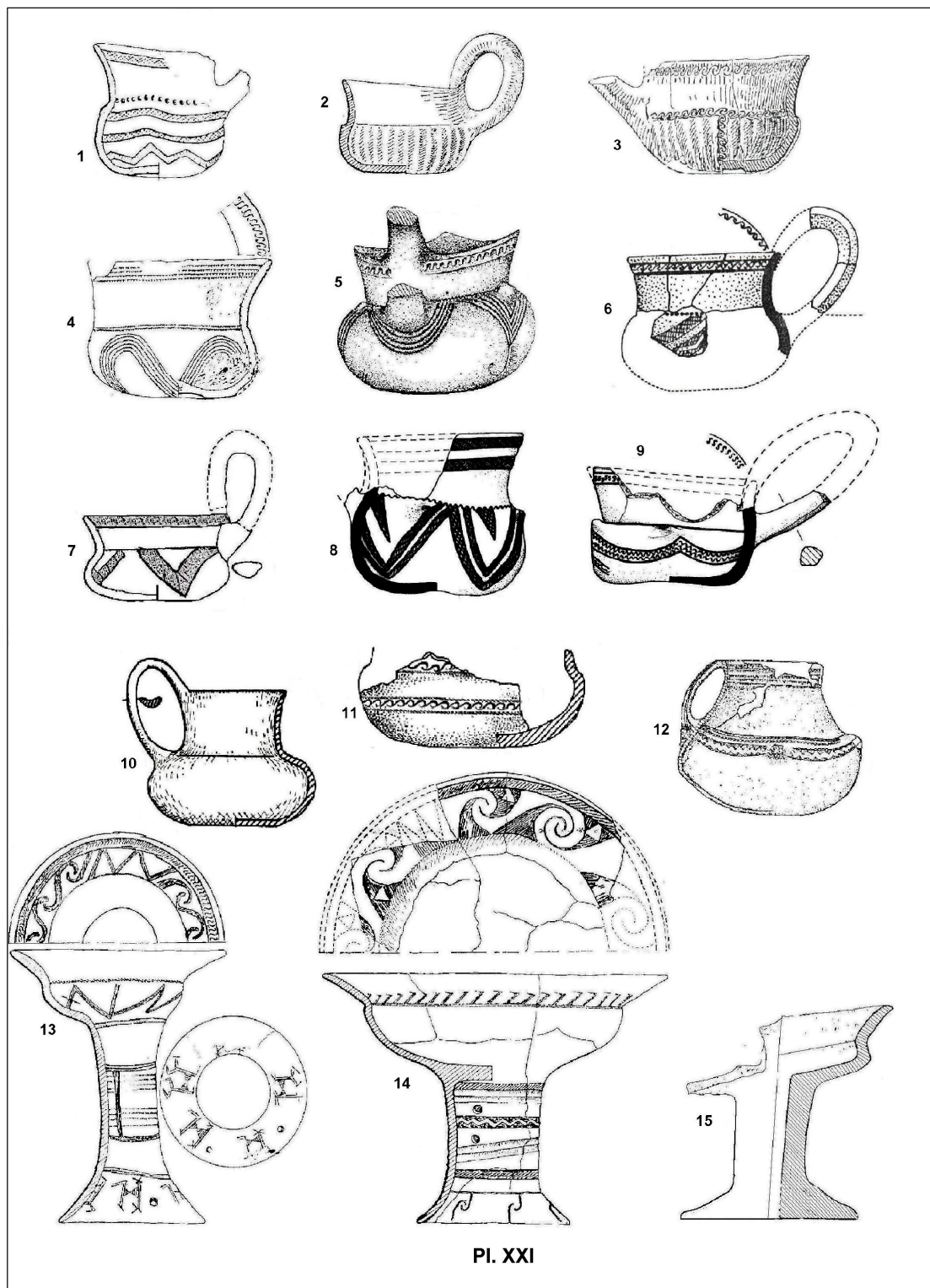

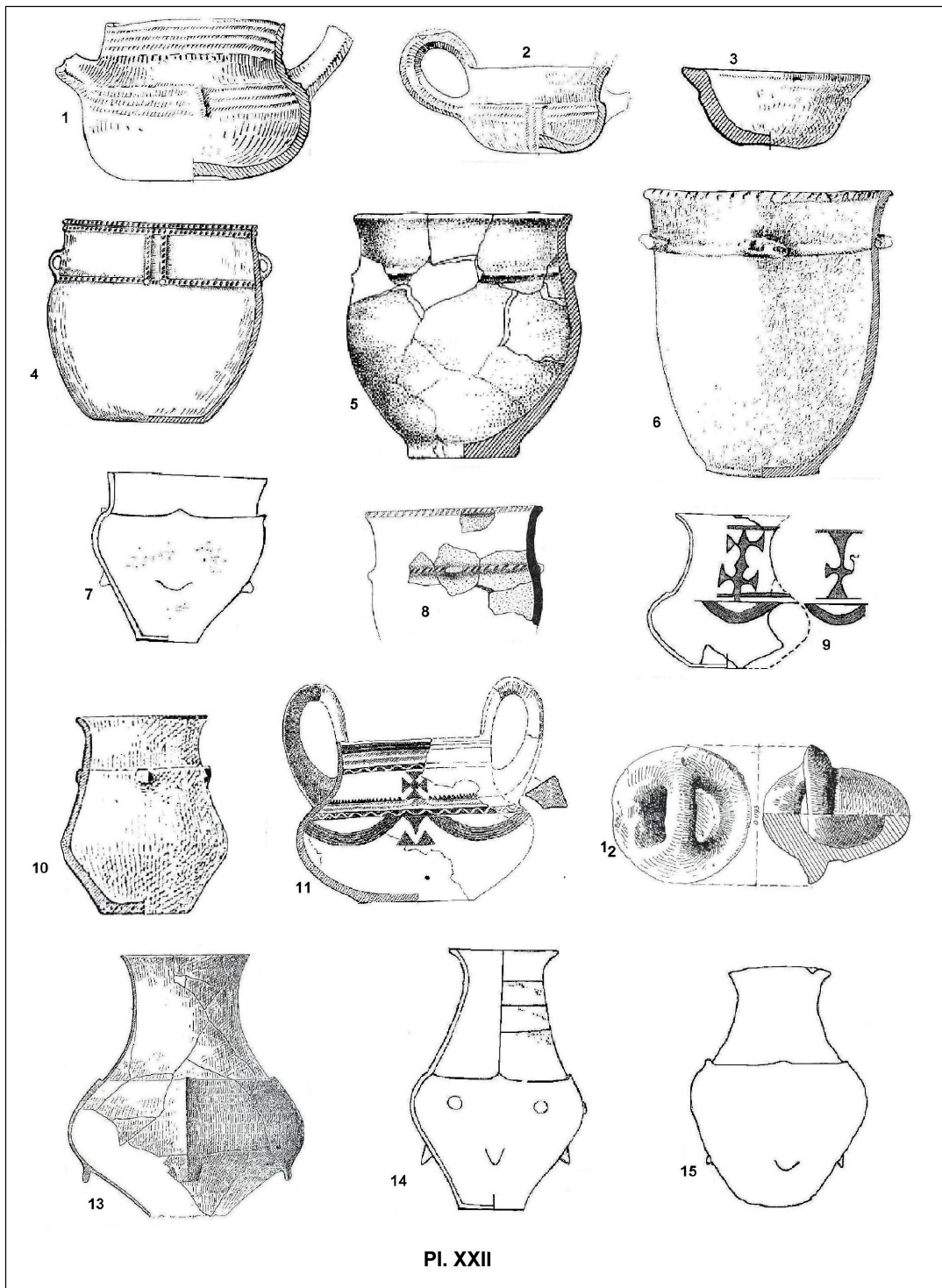
PL. XVIII

PI. XX

PI. XXII

